

Fig. 1. Kirken set fra nordvest. Ældre foto i NM. - *The church seen from the north-west.*

KATTRUP KIRKE

VOER HERRED

Lokaliteten er nævnt i et ikke dateret brev, der henføres til årene 1204-07,¹ hvormed den udvalgte Århusbisp Skjalm Vognsen skænkede domkirkens kanniker tienden eller biskopsgaven af sin gård i Kattrup. Sognet er omtalt første gang 1448 og kirken 1487,² da det oplyses, at den havde en gård i nabosognet Ovsted. Ifølge listen over de bidrag, som kirkerne afleverede i ekstraskat 1524,³ den såkaldte landehjælp, bidrog Kattrup med 10 mark.

Kirkens ejerforhold er første gang bevidnet 1666,⁴ da kronen havde patronatsretten. Som led i gældssænkningen efter svenskekrigene afhændede Christian V imidlertid 1673⁵ bl.a. Kattrup og seks andre kirker i Voer herred til rentemester Henrik Müller, der 1661 havde erhvervet Stensballegård i det nærliggende Vær sogn og 1668 Tyrrestrup i Søvind sogn. Kirken forblev under Tyrrestrup til 1736,⁶ da den af Anne Bendixdatter Lasson, enke efter Henrik Müllers barnebarn, Christian Carl Müller, på auktion solgtes til fru Edele (jfr. alterkalk), enke efter baron Frederik Kragh til Stensballegård. Parrets datter, Charlotte Amalie Kragh, skødte 1764⁷ kirken til Hans Christensen

Juul på Tyrrestrup, der året efter afhændede den til Bodil Hofgaard (jfr. tårn), enke efter etatsråd Gerhard Hansen de Lichtenberg i Horsens. Da hun 1768⁸ overdrog Serridslevgård til sin svigersøn, major Frederik Ludvig Christian von Beenfeldt (jfr. kalk, ÷disk og berettelsessæt), fulgte kirken med. Siden lå kirken under denne gård indtil 1. januar 1913, da den overgik til selveje.

1998: Kattrup sogn indgår i Århus stift og ligger i Gedved kommune, Vejle amtskommune.

På afstand rejser kirken sig over landsbyens huse i det åbne, højtliggende landskab, hvor rolige, rundede bakkeformer tegner lange linier. Kirkebyen, der ligger centralt i det lille sogn, befinder sig i en bred lavning. Tidligere lå kirkegården i bebyggelsens vestside, ud til et åbent område (jfr. fig. 1 og 44), men ny bebyggelse har ændret denne situation.

Fig. 2. Kirkegårdens nordre port (s. 4702) set udefra. KdeFL fot. 1997. - The north entrance to the churchyard.

Kirkegården er i 1890'erne *udvidet* med en strimmel jord på østsiden og 1960 tillagt et areal af den tidligere præstegårdshave uden for nordre dige. I syd og vest samt på det meste af nordsiden *hegnes* med stendige, mens udvidelsesafsnittet i øst kantes med en samtidig, cementafdækket mur af brudsten. Diget nævnes tidligst 1615⁹ i anledning af reparation, og mange gange siden omtales istandsættelser og oplægning af forfaldne strækninger og nedstyrtede partier.

Ved siden af sydvestre indgangs vestre stolpe (jfr. fig. 39) er placeret en sten af rødlig granit med en planhugget flade. Her er der indristet, inden for en uregelmæssig, sekskantet ramme, »E.L.« og derunder årstallet »1897«; antagelig refererer stenen til de arbejder ved hegnsmuren, der udførtes i forbindelse med kirkegårdens udvidelse.

Der er tre *indgange*: En monumental port er placeret østligt i nordsiden, ud til vejen der løber mellem kirkegården og den 1966 opgivne præstegård; desuden er der en port nordligt i vestsiden og en fodgængerlåde i det sydvestre hjørne. Nordsidens port (fig. 2), der måske går tilbage til 1863 og i hvert fald skulle repareres 1880, udmærker sig med to svære piller i blank mur af gule sten afstribet med røde; hver afdækkes med pyramide af bly, hvis zinkkugle på toppen blev tilføjet efter synets ønske 1910. Fløjenes svære smedejernsstave forenes i spidsbuer.

Vestsidens to adgangsveje lukkes begge med jerntremmefløje, ophængt på de nedennævnte, såkaldte bondegravsten. Det er usikkert, hvornår indgangene fik disse usædvanlige karme. For lågens vedkommende kan det være sket som følge af synets ønske 1902, da bredden skulle

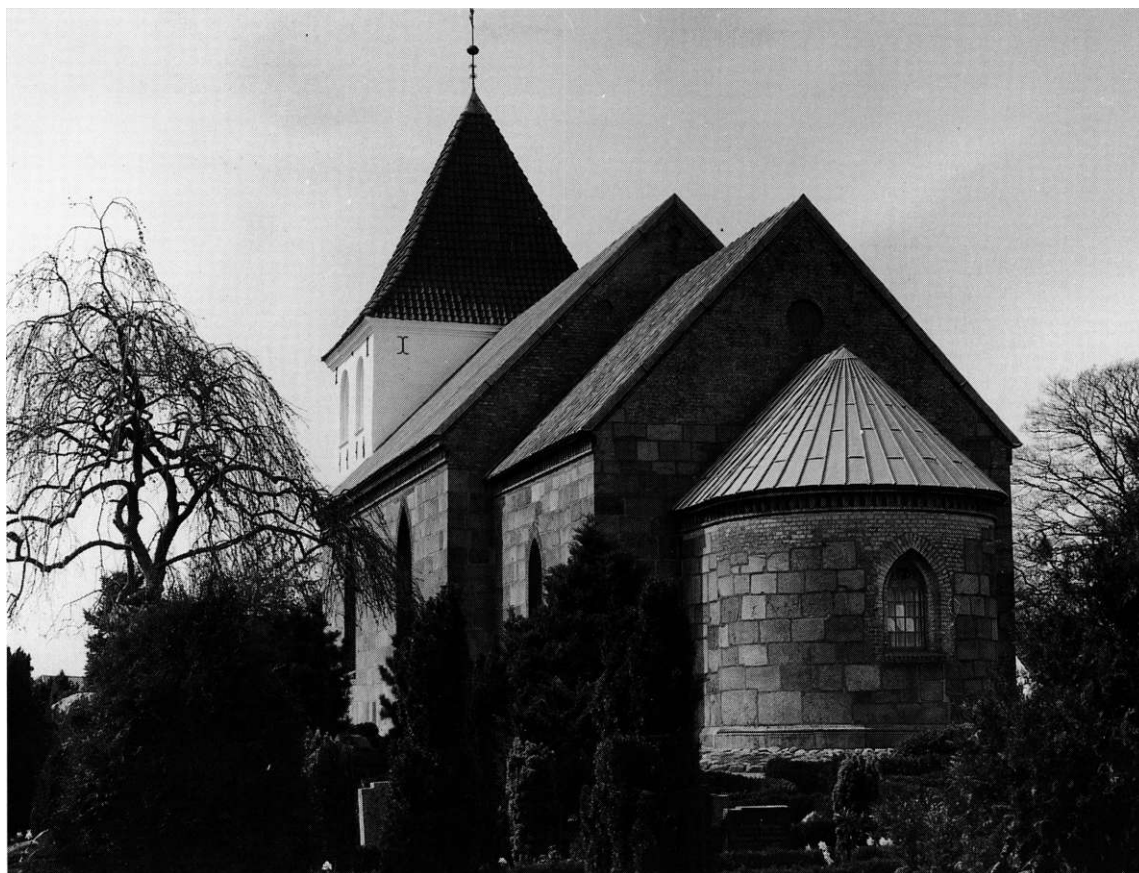

Fig. 3. Kirken set fra sydøst. KdeFL fot. 1997. - *The church seen from the south-east.*

øges til godt 80 cm og udformningen »svare til portens«. Tidspunktet for gravstensstolpernes opstilling ved den vestre port, der traditionelt har været hovedtilkørslen, er ikke oplyst; flere synsudsættelser i sidste del af forrige århundrede kan have afstedkommet den velfungerende disposition. Første omtale af indgange er fra 1702, da porten var »ganske øde«; 1748 var den i »meget god stand« og øjensynlig udført med jordgravede træstolper;¹⁰ siden anføres adskillige reparationer eller fornyelser.

Det pyntelige *ligkapel* i kirkegårdens nordøstre hjørne er samtidigt med arealudvidelsen og færdiggjort 1898 efter nogle års drøftelser af stil og placering. Huset, der er tækket med blådæmpede tagsten, står i blank mur af røde sten med gotiserende enkeltheder og kamtakprydede blændingsgavle i nord og syd. En hvidkalket,

teglhængt længe med toiletter, redskabsrum o.lign. er 1964 bygget uden for det ældre nordvesthjørne efter korrigeret tegning af konstruktør Axel Pedersen i Hovedgård; 1969 anbragtes kirkens oliefyr i huset. Ved opførelsen sløjfedes ældre *†*retirader og et *†*kulhus fra 1898 (jfr. fig. 1); et lille *†*kalkhus i det nordøstre hjørne opførtes 1849.¹¹

Fortov af piksten omkring kirken er lagt i sammenhæng med den nedennævnte hovedistandsættelse i 1980'erne. Efter den store ombygning i 1850'erne omtales »med anerkendelse«, at der er »et bredt fortov til vands afledning«. Senere nævnes lugning eller påføring af grus eller cement.

Synsprotokollens beskrivelse 1862 anfører, at kirkegården hverken er reguleret eller *beplantet* efter nogen plan; i 1870'erne indledtes planering,

og den fortsatte i forbindelse med den omtalte udvidelse, hvorefter synet 1920 henstillede, at der blev anlagt gange og stier. 1910 havde det foreslået fem elme plantet uden for vestre dige.

BYGNING

Kirken præges afgørende af to indgribende omdannelser. At dømme efter vindfløjens årstal skete den første 1766 og var en nymuring af tårnets øvre del. Dernæst ombyggedes apsis, kor og skib ved en omfattende renovering 1850-52. For apsidens og korets vedkommende blev der i virkeligheden tale om en nyopførelse, hvorved apsisen ændredes kendeligt. Hovedform og enkeltheder lader antage, at apsis, kor og skib som helhedens ældste afsnit går tilbage til tiden omkring år 1200. Ihvorvel hvælvinger ikke er nævnt før ombygningen i 1850'erne, taler sandsynligheden for, at der her, ligesom de fleste andre steder, i den sene middelalder blev indbygget hvælv i kor og skib. Det er i den samme periode, før reformationen 1536, at tårn og våbenhus er føjet til. Orienteringen har en mindre afvigelse mod syd.¹²

Hvad grundplanen angår, svarer det nuværende skib til det oprindelige, idet man ved renoveringen i 1850'erne kun fornyede sydmuren. For nordsidens vedkommende blev der blot tale om omsætning af facadens kvadre. Derimod blev apsis og kor opført »solidt fra grunden«¹³ og herunder ændret (jfr. ndf.). Det er næppe muligt

Fig. 4. *Kragsten (s. 4705) i Horsens museum. Henrik Wichmann fot. 1998. - *String course of granite, probably from the south portal.

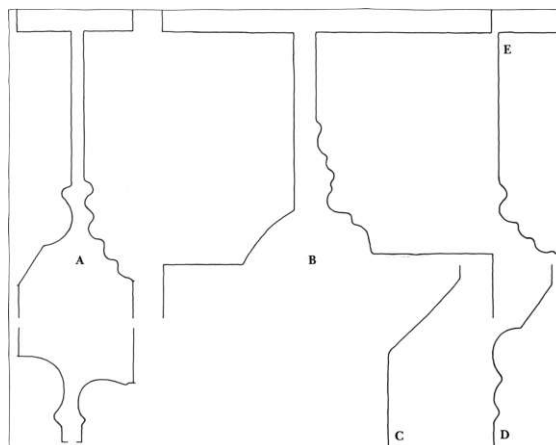

Fig. 5. Profilerede granitblokke 1:10, KdeFL 1997. A. Korbuens vederlagsbånd og sokler (s. 4706). B. Nordportalens kragbånd (s. 4705). C og D. Udvendige sokler (s. 4704). E. *Kragsten fundet 1926 ved Borupgård, nu i Horsens museum (s. 4705). - Moulded granite blocks. A-D from the church, E found in the neighbourhood.

at forestille sig, at vore dages »forlængede« apsis skulle svare til den middelalderlige forgænger; også den tynde mur modsiger en sådan formodning. En udgravning vil kunne afsløre, om rundingen er flyttet mod øst eller korets længde reduceret. Rette, udvendig 160 cm lange mure forbinder apsisrundingen og korets østgavl og er udstyret med skråkantsokkel svarende til den øvrige bygnings, hvorimod rundingens sokkel udmærker sig ved profilering (fig. 5D og 9). Sandsynligvis stammer sidepartiernes sokkelsten fra koret.

Materialet i kirkens mure er udvendig granitkvadre og indvendig lagvis lagte marksten, som det fremgår af skibets bevarede taggavle. På den vestre observeres desuden, at facadens kvadre er ført op til toppen. Murene er rejst på en sokkel, hvis stejle, 11 cm høje skråkant flere steder har en udtalt hulning (jfr. fig. 5C); flere af skibets sokkelblokke er over to meter lange. Da mureværket næsten overalt er sat om, kan det ikke tillægges betydning, at skiftegangen sine steder er gennemløbende mellem de enkelte bygningsafsnit. Muligvis har triumfvæggen været kvadersat.

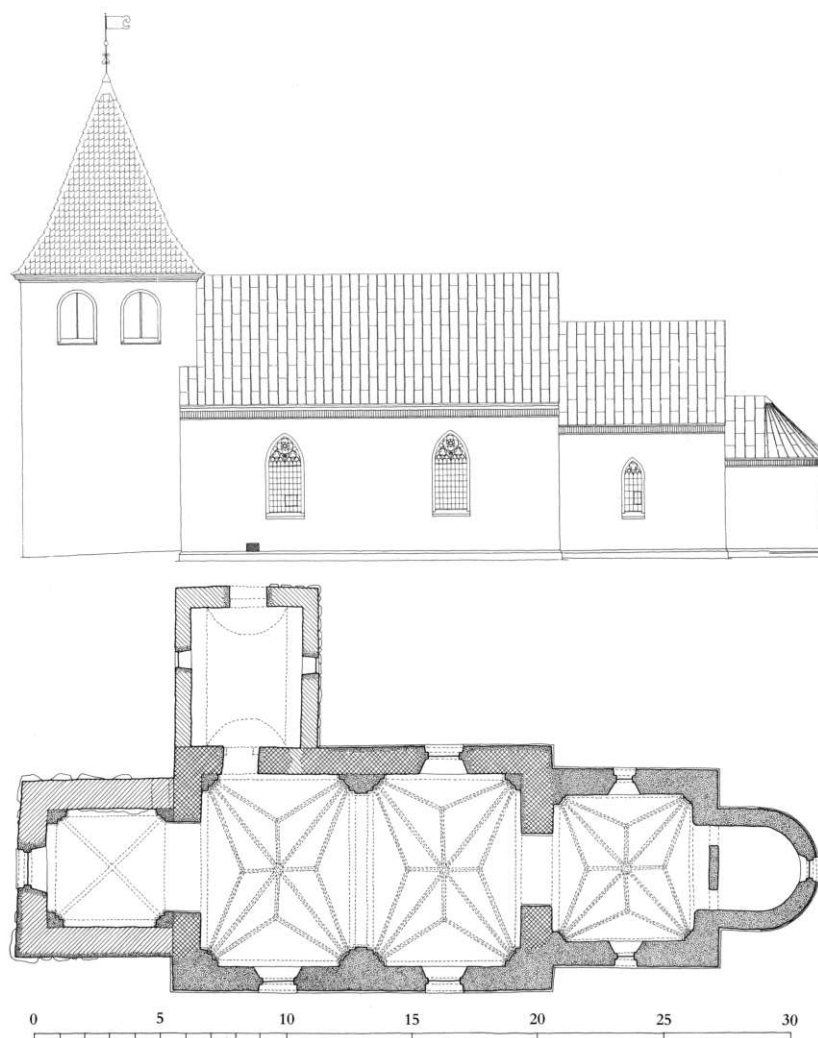

Fig. 6. Opstalt af sydside og grundplan 1:300. Målt af Jørgen Malling 1979, tegnet henholdsvis af samme 1979 og af KdeFL 1997. - *Elevation of the south side and ground-plan.*

Den meget vestligt placerede, nordre *indgang* er bevaret i brug, men udvidet ved borthugning af døranslagene; dog er de profilerede granitkragbånd (fig. 5B) på plads. En dekoreret **kragsten* af grågullig granit (fig. 4) er 1927, sammen med en af de nedennævnte vinduesoverligger, overført fra den nærliggende Borupgård til museet i Horsens (inv.nr. 2207). Omstændighederne taler for, at den stammer fra kirkens *†sydportal*, hvor den må have siddet i østsiden. Forneden er stenen profileret (fig. 5E), og på den 58 cm lange forside smykkes den med to dobbelte bueslag, der kan minde om decorationen på dø-

befonten i nabokirken i Ørridslev (s. 4752). Den 36 cm brede front mod døråbningen har dobbelt fletværk ligesom det nedennævnte kragbånd i kirkens korbue.

Bag våbenhuset har skibets nordfacade kun i mindre grad været berørt af ombygningen, og her aflæses et tilmuret, rundbuet *vindue* (114x73 cm), hvis højde i forhold til bredden Uldall fandt påfaldende. Nogle flotte, rektangulære **vinduesoverligger*, hvorafto befinder sig på Borupgård, en tredje¹⁴ som nævnt på museet i Horsens (inv.nr. 2206), synes efter størrelse og omstændigheder at måtte henføres til kirken; her

kan de tænkes at være hentet i forbindelse med gårdens ombygning 1869. I frontsiden måler granitterne 55-59x124-27 cm med åbningsbredder på 71-78 cm. Kun to af de knap en halv meter dybe blokke giver mulighed for at konstatere lysningsbredden på bagsiden, hvor den er henholdsvis 30 og 40 cm. Denne forskel lader formode, at den ene overligger hidrører fra skibet, den anden fra koret.

I det *indre* er korbuen vist bevaret, men ved ombygningen i 1850'erne er triumfmurens tykkelse øget ved påforing, og den er glatpudset på begge sider i sammenhæng med langvæggene. En kraftig rundstav af granit (syd gråsort, nord rødlig) danner sokkel i hver side; desuden er rundbuens vederlag markeret med profilerede og dekorerede bånd af spættet, grågrøn granit (fig. 5A). Nordre smykkes med en dobbeltfletning, mens skaktavl på den søndres front ikke er færdiggjort (fig. 7).

Ændringer og tilføjelser. Ingen steder i de gennemgængende arkivalier findes omtale af lofter eller hvælv før ombygningen 1850-52. Omstændighederne modsiger dog ikke en antagelse af, at kor og skib fik indbygget hvælv i den sene middelalder, som det var tilfældet de fleste steder. Svarende til Nørre Snede (s. 4224) og Vedslet (s. 4675) er det formentlig ved samme tid, at apsis ved en lukkemur bag alteret afsondredes fra koret; i muren placeredes en dør i hver side. Her ved kunne apsisen nyttiggøres som sakristi, hvilken funktion tidligst nævnes 1702,¹⁰ senest 1876.¹¹ Lukkemuren samt korets og skibets hvælv, som de står i dag, gentager sandsynligvis i store træk tilstanden før 1850.

Tårn og våbenhus er tilføjet i perioden op til reformationen; hvilken af de to bygninger, der kom først, lader sig næppe afgøre. Det tre etager høje *tårn* er i det ydre stærkt præget af skal-muringer, hvortil kommer, at øvre del er helt fornyet. På alle tre sider træder sylden af store marksten frem; herover er på syd- og vestfacaderne tre-fire skifter granitkvadre, der antagelig stammer fra skibets vestgavl, hvor arkaden til tårnrummet blev brudt igennem i forbindelse med tårnets opførelse. På nordsiden indgår ikke kvadre, men ydersiden er op til et par meter over terræn muret med marksten og højere oppe med munkesten. Bagmurene i tårnrum og mellemstokværk er ligeledes af marksten.

Tårnrummet, der ved ovennævnte brede, antagelig ommurede åbning står i forbindelse med skibets indre, har et krydshvælv, der er udført med små sten på synets ønske 1905, da det forrige var revnet. En revne i hvælvet omtales også 1803,¹⁰ hvorfor rummet i hvert fald havde hvælv, før kor og skib blev bygget om i midten af 1800'erne. De relativt tynde mure gør de falsede, hvælvbærende piller i rummets hjørner til en teknisk rimelig foranstaltning, men omstændighederne tillader ikke at afgøre, om det ældre hvælv har været oprindeligt eller var et led i tårnets nedennævnte renovering. Vinduet i vestmuren svarer til kirkens øvrige og er i sin nuværende form samtidigt med disse. En højtsiddende, 74 cm bred indgang på nordsiden giver udefra adgang til mellemstokværket. Trætrappen, der fører op til døråbningen, har været fornyet adskillige gange siden den 1618⁹ omtales som stentrappe; 1791¹⁵ nævnes en stige. Klok-

Fig. 7. Korbuens krægbånd, nordre t.v. (s. 4706). H. Wichmann fot. 1997. - *The imposts of the chancel arch.*

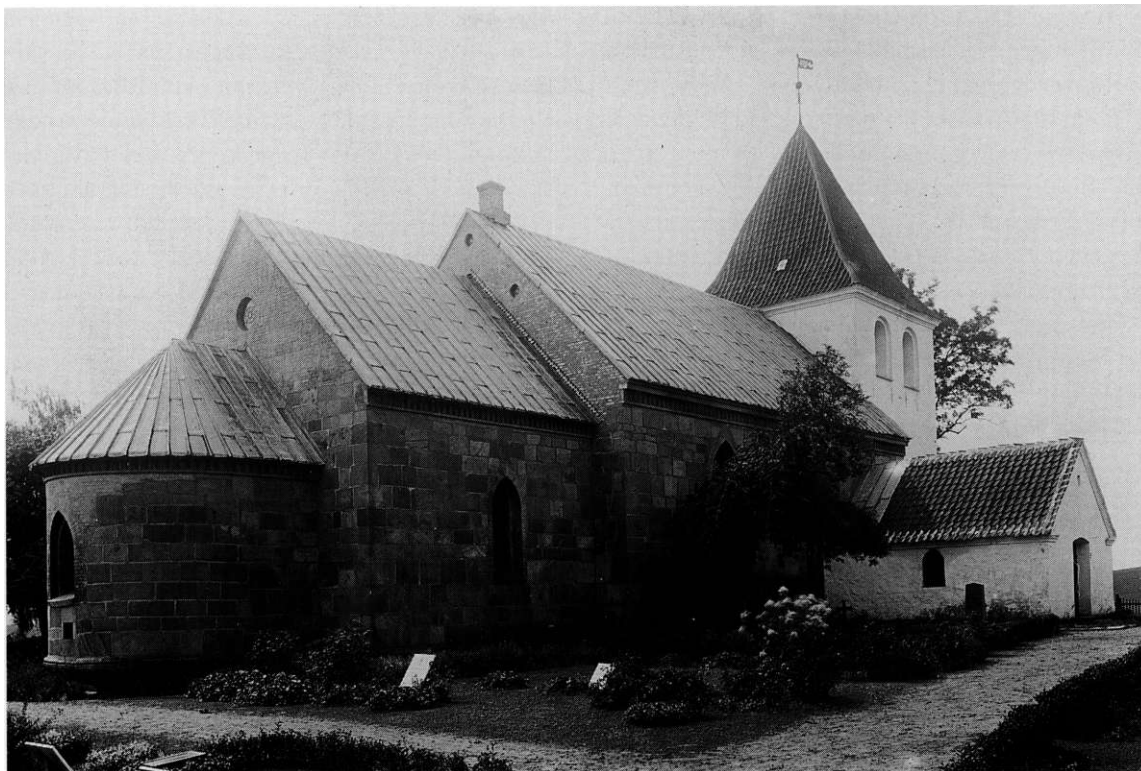

Fig. 8. Kirken set fra nordøst. H. A. Kjær fot. 1897. - *The church seen from the north-east.*

kestokværket er helt nymuret med små sten og forsynet med to rundbuede, udvendig fasede glamhuller på hver af de tre frie sider. Tårnet afsluttes med et opskalket, teglhængt og firsidigt pyramidespir, hvis tagfod ligger umiddelbart over skibets kip. Den nedennævnte vindfløj på toppen bærer årstallet 1766, der utvivlsomt¹⁶ angiver tidspunktet for fornyelsen af øverste etage og tag. Fløjens initialer står for kirkeejeren Bodil Hofgaard de Lichtenberg (jfr. s. 4701), der iværksatte større eller mindre byggearbejder på de fleste af sine mange kirker (jfr. bl.a. Tolstrup, s. 4775).

Det er tænkeligt, at tårnet fra begyndelsen var højere, i hvert fald fremgår det 1702,¹⁰ at det havde *†kamtakker*. Dette år truede vestsiden med at falde ned, og som en sikkerhedsforanstaltning var »tindingerne« blevet fjernet og »glamåbnin-
gerne« lukket, hvilket den »menige almue« beklagede sig over, da det var »til vanheld og stor skade«. Kamtakkerne må være kommet op

igen, for 1750 gav synet besked om, at de skulle repareres. Senere i samme årti konstateredes, at det sydvestre hjørne var i meget dårlig stand,¹⁰ hvilket utvivlsomt blev årsag til ombygningen nogle år efter.

Våbenhuset er rejst på nordsiden af kirken, hvor præstegården og den største del af landsbyen tidligere lå. Det er opført fortrinsvis af rå kamp på en syld af store marksten, der træder frem på alle sider. Der er ingen særlige træk, som kan angive en nærmere datering, og bygningen nævnes først 1702¹⁰ med den oplysning, at loftet manglede. Ifølge præstens kortfattede beskrivelse 1791¹⁵ havde det ingen vinduer, til gengæld var der nu loft. Korets og skibets renovering i 1850'erne berørte vist ikke våbenhuset, men i de følgende år gennemførtes adskillige til-
tag, der førte frem til det nuværende udseende: 1863 indsattes de to støbejernsvinduer; 1869 ønskede synet nyt gulv af mursten på fladen, »efter det gamle var sænket«; 1875 skulle loftet gipses

på ny, og 1880 foreskrev synet en udvidelse af døråbningen.¹¹ Loftets buede form er formentlig samhørende med en tagfornyelse 1936.

Vedligeholdelse og ombygning. Ældste hentydning til kirkebygningens tilstand fremgår af to års eftergivelse af kongetiende 1579¹⁷ med henblik på reparation. Næste gang er en notits fra de generelt gode år først i 1600'erne, da et vindue og begge kirkens »ender« blev ommuret⁹. I 1700'erne synes tilstanden at have været god, ligeledes op i 1800'erne efter en ikke nærmere omtalt reparation 1805.¹⁸

Synet 1803 havde bemærket en revne i »buen bag alteret«, og i 1840'erne observerede man, at

Fig. 9. Udsnit af apsidens facade med indmurede gravstensstykker (s. 4728) og profileret sokkel (s. 4704). KdeFL fot. 1997. - *Section of the facade of the apse where fragments of tombstones (p. 4728) are included.*

murene kom mere og mere ud af lod. Det var særlig galt ved korets nordøstre hjørne og skibets sydvestre. I den anledning afholdtes 1850 et ekstraordinært syn, hvor tre tilkaldte bygningskyndige fra Horsens fandt koret »i så farlig beskaffenhed, at det i indeværende år må nedbrydes og genopbygges. Højkirkens tømmerværk og bly må fornyes og et stykke af søndre mur nedtages og rettes; det vil kunne vente til næste år«. 1851 konstaterede synet, at korbygningen var opført »solidt fra grunden i særdeles smagfuld stil«, mens skibets sydmur og tag var under nedbrydning. Efter indvielsen i februar 1852 kunne synet notere, at højkirkens ombygning var fuldført »på en lige så bekostelig som tilfredsstillende måde«; navnlig fortjente de »smukke hvælvinger og støbte jernvinduer at omtales med anerkendelse«. Beskrivelsen i synsprotokollen 1862 oplyser supplerende, at kor og sakristi var malet himmelblåt, mens skibets vægge med vandfarve var dekoreret som »mar-morfliser« (jfr. fig. 10), og hvælvene var gullige. Siden anføres opmalinger og reparationer.

Ombygningen medførte den nævnte forøgelse af apsidens gulvareal. Denne omstændighed og den formodede gentagelse af lukkemuren understøtter utvivlsomt den betydning, som den daværende præst tillagde rummets brug som sakristi. I første omgang sad der karme og dørfløje i de to åbninger, men 1893¹¹ fik de den eksisterende buform. I øvrigt resulterede ombygningen i alt væsentligt i kirkens nuværende udseende. Der indsattes ensartede, udvendig faldede, indvendig smigede, spidsbuede støbejernsvinduer, der i stram regularitet anbragtes i de omsatte kvaderfacader. Hertil slutter sig den kronende gesims på apsis og på korets og skibets langsider. Den er udført af gule mursten med frise af lodret kantstillede, vekslende gule og røde. I sammenhæng hermed huggedes nye tagværker, og den tilhørende hævnning af tagfladerne aflæses i form af spor af det ældre tag på skibets vestgavl.

I det indre udgør glatpudsede vægge og præcist murede stjernehvælv med profilerede ribber, båret af falsede væg- og hjørnepiller med rundet midtled, de elementer, der sammen med

Fig. 10. Indre set mod øst. Poul Nørlund fot. 1914. - *Interior to the east.*

den nedennævnte, lidt yngre gulvbelægning giver rummet en umiskendelig stemning af forrige århundrede.

Facaderne stod hvidtede, men 1880 påbegyndtes på synets foranledning afrensning af kalk på de »nye« facader, og formentlig i konsekvens heraf gennemførtes under første verdenskrig en »omsætning« af murværket omkring vinduerne. I det indre foreslog synet 1899, at apsidens og korets vægge blev strøget med lysegrå kalkfarve, og 1903 kom turen til skibet, hvor ændringen dog trak ud (jfr. fig. 10 og s. 4708). 1936 blev rummet kalket hvidt.

1975 indledtes med arkitekterne Jørgen Malling og Jens Vilhelmsen forhandlinger og forundersøgelser, der førte frem til en hovedrestaurering i 1980'erne under ledelse af Christel Ebsen og Peder Gram.

Gulvene, der er omlagt og suppleret ved den generelle istandsættelse i 1980'erne, går i store træk tilbage til synets forslag 1878. I koret ligger større, gule og ottekantede teglfliser i mønster

med mindre, grå og firkantede; i apsidens er der gule murstensfliser. Samme slags teglfliser, kombineret med grå, ligger i den øvrige kirke, mens belægningen i våbenhuset udgøres af gule sten på fladen. Under bænkeene er der trægulv, hvilket synet ønskede fornyet 1913. Den første omtale af gulve er fra begyndelsen af 1700'erne,¹⁹ da de skulle omlægges og forbedres; i hvert fald 1791¹⁵ var materialet mursten. Synsprotokollens beskrivelse 1862 nævner, at der i sakristiet og koret lå »kulørte« fliser, i øvrigt mursten.

Mens de to støbejernsvinduer i våbenhuset som omtalt går tilbage til 1863, har kirkens øvrige været et afgørende element i ombygningen 1850-52. I tilslutning til den nævnte regulering af murværket omkring åbningerne blev sålbænkene fornyet 1919. Første gang vinduer nævnes er 1618,⁹ da et stort nyt blev ommuret »i kirken« under anvendelse af tre vindjern. Et syn 1803¹⁰ udtalte, at vinduerne kunne være større.

Tagene, der senest er renoveret i 1970'erne, tårnets 1983, består af bly på apsis, kor og skib,

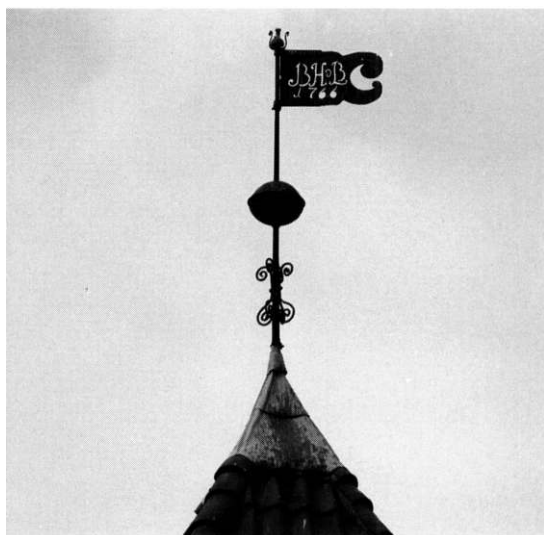

Fig. 11. Vindfløj (s. 4710). KdeFL fot. 1997. - *Weather-vane*.

mens tårn og våbenhus er teglhængte; indtil for nylig havde våbenhuset dog fire blybaner nærmest skibet (jfr. fig. 8). De nævnte materialer og fordelingen har eksisteret langt tilbage i tiden, måske siden den første omtale i begyndelsen af 1600rne,⁹ da der nævnes blyreparationer. Siden er med jævne mellemrum iværksat istandsættelser og fornyelser, 1702 »behøvede apsis tække«, og 1742 er noteret, at man havde købt nyt bly i Flensborg.¹⁹ Nogle gange meldes sugfjælene i dårlig stand, og 1873 ønskede synet blå tagsten på tårnet.

I de bygningsafsnit, der fornyedes i midten af 1800rne, er der samtidige *tagværker* af fyrretræ; de andre steder er tømmeret stærkt fornyet.

Opvarmningen foregår med varmtvandsradiaatorer i tilslutning til oliefyr i redskabsbygningen. Et beboerønske på grundlag af lov af 7. juni 1873 foranledigede 1882 synet til at acceptere en *flakkellovn* opsat i skibets nordøstre hjørne. Efter en fornyelse først i 1930rne blev et centralvarmeanlæg installeret 1943 og koblet på den nærliggende skoles system. Ved skolens nedlæggelse fik kirken sit eget fyr. Elektricitet indlagt o. 1929.

Vindfløjen (fig. 11) fra 1766 på toppen af tårnet er nyforgylt 1983. På en stang med volutbøjler og kugle bærer fløjen bogstaverne B H d L B for

kirkeejeren Bodil Hofgaard de Lichten[^]erg (jfr. s. 4701) og det nævnte årstal, der som ovenfor formodet refererer til tårnets ombygning til den nuværende skikkelse.

INVENTAR

Oversigt. Fra tiden før reformationen er kun bevaret den romanske døbefont, som tilhører de østjyske løvefontes klassiske type og henregnes til Sjørølevgruppen. I fonten ligger et sydtysk dåbsfad fra o. 1550. Altertavlen fra o. 1594, der er beslægtet med bl.a. den i den nærliggende Ovsted kirke, har i storfeltet et maleri fra 1895 af Niels Pedersen Mols. I attikafelterne er malerier på metalblik, formentlig fra o. 1850. Et tidligere maleri fra storfeltet, som gengiver Korsbæringen og nu hænger på skibets sydvæg, kan ligeledes være fra o. 1850. Et endnu ældre maleri fra storfeltet, sandsynligvis det oprindelige fra slutningen af 1500rne, hvis (†)Korsfæstelsesscene i 1700rne overmaledes med en Himmelfartsfremstilling, hænger nu på skibets nordvæg. Næsten samtidig med altertavlen, o. 1590, anskaffedes nye alterstager. Prædikestolen skænkedes 1601 af Niels Grøn og hustru, Kirsten Nielsdatter, hvis gravsten fra 1608 nu er opsat i våbenhuset. Prædikestolshimlen er fra 1610-20. Stolestadegavlne falder i fire grupper, fra hhv. 1579, o. 1630, 1766 og 1850erne. Gavlne fra o. 1630 er beslægtet med arbejder fra Oluf Olufsens værksted i Hedemølle. Alterkalk og *fdisk* samt berettelsessæt skænkedes hhv. 1780 og 1798 af kirkeejeren og var udført i Knud Rasmussen Brandts værksted i Horsens, mens sønnen, Nicolai Brandt, fremstillede berettelsessættet. I tårnets øverste stokværk står en lille klokke, støbt 1797 af D. C. Herbst i København, benyttet fra 1825 til 1828. Efter bygningens hovedistandsættelse i 1850erne (jfr. s. 4708) nymaledes det genopstillede inventar, formentlig efter tidens skik, bl.a. gulbrun prædikestol og egetræsådrede stole. Af det for egnen usædvanlige tårnur er nu kun skiven og urhuset bevaret. Ved istandsættelse i 1980erne fik inventaret ensartet præg i blå og grå nuancer.

Alterbord, 1995, bestående af paneler på tre sider, svarende til de tidligere (jfr. ndf.), samt bordplade, 102x81 cm, 186 cm højt; 1998 malet i rødt og blå samt forgyldning. (†)*Alterbordspanel*, o. 1700, af fyr, havde på forsiden tre plane fyldinger indrammet af profillister, i midten en bred (med liggende planker) flankeret af to smallere, på nordsiden én plan fylding; mod syd nyere bræddebeklædning. Panelresterne, der nu ligger i tårnet, har tre lag maling: det ældste, muligvis

Fig. 12. Indre, set mod øst. H. Wichmann fot. 1997. - *Interior to the east.*

fra 1733,²⁰ er blå marmorering på hvid bund i fyldingerne, rødt og blå på rammerne,²¹ herover gråt, formentlig fra 1882,¹¹ der atter dækkes af grågrønt.

Alterklæde, nyere, af rødt fløj, dækker bordplade og paneler. Siden 1998 ude af brug. †*Alterklæder*. 1661 nævnes et gammelt klæde til alteret,²² og 1702 beskrives det (eller et andet?) i samme tilstand.¹⁰ I 1700'erne har alterbordet formentlig stået uden klæde (jfr. ovf.). 1863 anskaffedes et »i det lovbealede stof«, 1885 erstattet med et af rødt uldflojl med kors af guld-brokade. 1911 fornyedes klædet, mens det gyldne kors formentlig genanvendtes.¹¹

Altartavle (fig. 13), o. 1594,²³ af eg, højrenæssancearbejde, tilhørende en gruppe,²⁴ hvis nærmeste parallel er den mere velskårne i Ovsted (s. 4564). I storfeltet et maleri fra 1895 af Niels Pedersen Mols.

Tavlen består af fodstykke, storstykke med to søjler, gesims samt tredelt, hermesmykket attika kronet af trekantgavl. Fodstykket har kraftige postamentfrespring med løvehoved i beslagværk og forsænket postamentfelt.²⁵ Fremspringene bærer korintiske frisøjler, hvis prydbælter har beslagværk og diademhoved; bag hver søjle et højrektangulært, listeindrammet felt. Storstykkets midtfelt har relativt smal ramme, der er samtidig med maleri nr. 4 (jfr. ndf.). Tidligere var her en bred tandsnitsliste omkring en profilramme, svarende til flere andre i den ovf. omtalte gruppe. Aftryk efter tandsnit sås 1998, mens maleri nr. 6 nu indrammes af nævnte profilramme. Formentlig har tavlen haft *†vinger*, hvilket kan registreres på storstykkets bagside, som bærer aftryk efter skråstivere. Gesimsens frise har indskriftfelt samt frespring med listeindrammede småfelter, hvori der mod

Fig. 13. Altertavle, o. 1594, med malerier i attika, formentlig fra o. 1850, og storfeltmaleri fra 1895, udført af N. Pedersen Mols (s. 4711). H. Wichmann fot. 1997. - *Altarpiece, c. 1594, with paintings on the attic panel presumably from c. 1850 and painting on the central panel from 1895 by N. Pedersen Mols.*

vest og syd(!) er et diademhoved. Attikaens tre malerier med nyere profillister adskilles af kvindelige karyatider og flankeres af mandlige hermer. I gavlen englehoved. Iflg. E. B. Rosing Holm (restaureringsrapport 1. aug. 1978, i NM) står på postamentets bagside med fordybede versaler: »M.Lillelund« (jfr. s. 4780).

Tavlens farveholdning med bejdset træ og enkelte forgyldte og forsøvede detaljer, stammer fra 1896.¹¹ I fodstykkets indskriftfelt citeres Joh. 14,6 med gylden skriveskrift.

Om tidligere bemaling vides kun, at tavlen 1733 stafferedes på bekostning af kirkeejer Anne Bendixdatter Lasson (jfr. s. 4701);²⁰ muligvis

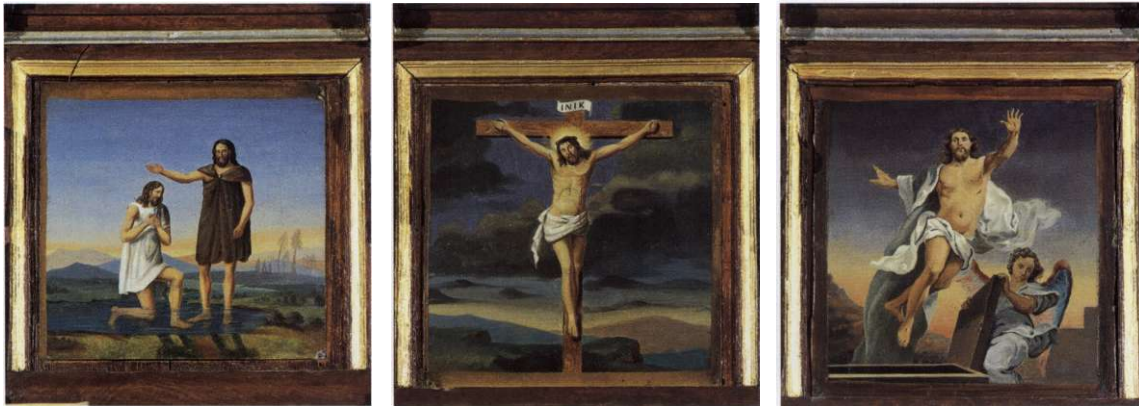

Fig. 14 a-c. Malerier i altertavlens attika, formentlig fra o. 1850. a. Jesu dåb. b. Korsfæstelsen, c. Opstandelsen (s. 4713). H. Wichmann fot. 1997. - a-c. Paintings on the attic panel of the altarpiece presumably from c. 1850. a. The Baptism of Jesus, b. The Crucifixion, c. The Resurrection.

stammede citater, der noteredes 1862,¹¹ fra denne renovering (jfr. s. 4714). På fodstykket stod: »Vaager og Beder til enhver tid, at I Kunne agtes værdige til at bestaae for Menneskens Søn!« (Luk. 21,36). I indskriftfeltet under de tre malerier citat, hentet fra Matt. 28,20: »See jeg er hos Eder alle Dage indtil Verdens Ende.«

Malerier. Attikaen prydes i dag af tre mindre malerier, formentlig fra o. 1850, mens storfeltet har et maleri fra 1895. I kirken findes desuden to malerier, som tidligere har siddet i storfeltet.

1-3) I hvert af de tre attikafelter sidder et maleri, olie på metalblik, (fig. 14a-c), antagelig fra o. 1850, nævnt 1862,¹¹ 32x32 cm. I nordre felt Dåben i Jordanfloden, i midten Kristus på korset og i syd Opstandelsen.²⁶ De tre metalplader er mindre end lysningerne og har flere sømhuller end de nu anvendte, hvilket sandsynliggør, at de tidligere har haft bredere rammer, eller de kan være genanvendt.²⁷

4) 1895, indsat i tavlen 1896, udført af Niels Pedersen Mols (jfr. kirkegårdsmonument), olie på lærred, 114x93 cm, med motivet »Kommer hid til mig« (Matt. 11). Kristus (efter Thorvaldsen) står i hvid kjortel og kappe mod mørk baggrund, hvori anes en niche. Omkring ham knæler fem personer, der sandsynligvis er portrætter af kunstnerens nærmeste familie. Den gamle mand (faderen) og kvinden (moderen) nærmest Kristus har røde klæder, mens de to unge kvinder i forgrunden (begge forestiller hans senere

hustru Gerda Krarup) er klædt i henholdsvis blåt samt brune nuancer. Barnet, som vender ryggen til, bærer en hvid kjole.²⁸

5) Et maleri, på træ, 99x77 cm, der ved alterbordets istandsættelse 1995, blev opdaget på

Fig. 15. Altertavlens tidligere storfeltmaleri, Himmelfarten, som i 1700'erne er malet oven på det oprindelige maleri, en (†)Korsfæstelsesfremstilling fra o. 1594(?) (s. 4713). H. Wichmann fot. 1998. - The former painting on the central panel of the altarpiece, the Ascension, from the 18th century, covering the original painting, (†)the Crucifixion from c. 1594(?).

Fig. 16. Alterkalk, 1780, udført i Knud Rasmussen Brandts værksted, Horsens, skænket af F. L. C. v. Beenfeldt (s. 4714). H. Wichmann fot. 1997. - *Chalice, 1780, made by Knud Rasmussen Brandt's workshop, Horsens, donated by F. L. C. von Beenfeldt.*

muren bag altertavlen,²⁹ har under det nuværende motiv et (†)maleri (jfr. fig. 41), forestillende Korsfæstelsen,³⁰ formentlig fra o. 1594.

Det nuværende motiv (fig. 15), et oliemaleri, er en overmaling formentlig udført 1733 i forbindelse med den ovf. omtalte nystaffering; nu i ny profilramme. Motivet, sandsynligvis Himmelfarten, viser Kristus med stråleglorie og naglehuller i hænder og fødder. Han er iført hvid kjortel og blå kappe og står på skyerne, mens himlen bag ham er lys gul. Kristusfiguren er muligvis malet efter et stik, der gengiver Forklarelsen på bjerget, af Marten de Vos (1532-1602), som reproduceret i Piscatorbibelens udgave fra 1643. Over og under Kristi stråleglorie anes konturen af den Korsfæstede glorie på det underliggende (†)maleri (jfr. ovf.).

Billedet er mindre end det, der nu sidder i storfeltet, men svarer i mål til maleri nr. 6 og har siddet i samme ramme. På bagsiden er med sort

skriveskrift malet: »Aar 1844 er Kirken Malet af N. Schumann i Horsens«. Efter restaurering 1998 ophængt på skibets nordvæg.

6) 1850erne, sad i storfeltet mellem 1850erne og 1896, olie på lærred, 91x70 cm. Billedet gengiver den korsbærende Kristus i halvfigur. Hans karnation er hudfarvet, hår og skæg brunt, kjortlen rød og korset brunt mod en mørk, næsten sort baggrund. Hang tidligere på korets nordvæg, siden 1998 på skibets sydvæg i den oprindelige, profilerede, delvis forgyldte ege-træsramme.

Altertavlen er tidligst omtalt 1701, da den trængte til reparation,³¹ hvilken formentlig først udførtes 1733.²⁰ Siden kun nævnt i 1890erne i forbindelse med anskaffelsen af N. P. Mols' maleri.¹¹

Altersølv. Kalk (fig. 16), 1780, udført i Horsensguldsmiden Knud Rasmussen Brandts værksted og skænket af F. L. C. v. Beenfeldt (jfr. beretningslssæt, s. 4715). Den 20,5 cm høje kalk er nært beslægtet med kalkene i Bjergager og Gosmer (s. 2502, 2768), men er enklere udformet. Den forholdsvis store sekstungede, profilerede fod har på en af tungerne et graveret latinsk, strålekranset kors med skriftbånd, hvorpå er indprykket med skønskriftbogstaver »I.N.R.I.«; i korset er pånippet en støbt Kristusfigur (fig. 43). På begge sider af krucifikset er indprykket med skriveskrift: »Kattrup« (tv.) og »Kalck og Desck« (th.). Tungen modsat korset prydes af graveret (friherre)krone over fugl (krage), flankeret af indprykkede initialer med skønskriftbogstaver »E K« for Edele Krag, kirkens tidligere ejer (fig. 17).²⁰ De sekskantede skaftled er ledsaget af små profilled samt gotiserende knop med mellemfaldende, krydsskraverede blade og seks fremspringende rudebosser med graverede versaler »IESVS N« (Jesus fra Nazaret). På bægeret, der har profileret mundingrand, er graveret det Beenfeldtske våben: et sværd omslynget af en kronet slange i et skjold, hjelm med klæde og (baron)krone samt en ottetals-slynget slange foroven. På begge sider heraf er med skønskrift graveret »F. L.« (tv.) og »C. v. B.« (th.) for Frederik Ludvig Christian von Beenfeldt.³² På fodpladen mesterstem-

pel (Bøje II, 1982, nr. 6149). *Disk*, 1954, tv. 18,5 cm. På den to cm brede fane graveret cirkelkors samt dobbeltlinje. Under bunden graveret indskrift med skriveskrift: »Julen 1954. Skænket Kattrup kirke af pensioneret banearbejder H. I. B. Sørensen Klovborg og hustru Ane Margrethe Hovedgård« (jfr. dåbskande nr. 1). Firmamærke (Horsens sølvvarefabrik) og lødighedsstempel (Sterling 925S).

†*Kalk og disk*. En kalk og disk, tidligst omtalt i inventariet 1661,²² repareret 1700.¹⁰ En disk, skænket 1780 ifølge indskrift på kalken fra samme år (jfr. ovf.), er senest nævnt 1862.¹¹

Oblatæske, 1915, anskaffet 1916, udført af H. Mathiesen.¹¹ Den cylindriske æske, 5,5 cm høj, tv. 13 cm, har let buet låg med drevet laurbærkrans, hvori fire ligebenede kors; i midten et graveret cirkelkors. I lågets inderside og under æskens bund mesterstempel, Københavnsmærke (19)15 og gardeinmærke for C. F. Heise. †*Oblatæske*. 1702 nævnes en lille blikæske til brød som ubrugelig.¹⁰

Vinkander. 1) 1954, af sølv, skænket sammen med ovennævnte disk og svarende til den i Tolstrup (s. 4784). Den 27 cm høje kande har lille rund, gennembrudt fod og pæreformet korpus samt slank, bøjet hank, der ved halsen ender i drueklase. Under bunden indskrift og stempler svarende til diskens. 2) Før 1862,¹¹ af sort porcelæn, 31,5 cm høj og med forgyldt kors og

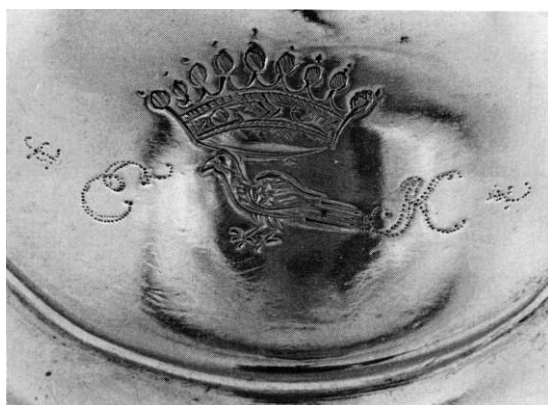

Fig. 17. Detalje fra alterkalk. Graveret krone over fugl (krage) samt initialerne E K, jfr. fig. 16 (s. 4714). H. Wichmann fot. 1997. - *Detail of the chalice. Engraved crown above a bird (crow), and the initials E K, cf. fig. 16.*

Fig. 18. Berettelsessæt for Kattrup og Tolstrup kirker, skænket 1798, udført af Nicolai Brandt, Horsens (s. 4715). H. Wichmann fot. 1997. - *Communion set for the Sick for the churches of Kattrup and Tolstrup, donated in 1798, made by Nicolai Brandt, Horsens.*

kanter, fra Den kgl. Porcelænsfabrik. Nu ude af brug.

En †*vinflaske* af tin er nævnt 1702.¹⁰ En †*vin-skummeske* af sølv anskaffedes 1904.¹¹

Berettelsessæt (fig. 18), skænket 1798 af kirkeejeren (jfr. kalk og †disk, s. 4714) og udført af Nicolai Brandt, Horsens. Det lille sæt, hvis usædvanlige udformning svarer til sættet i Vær (Voer hrd.), består af tre dele, der kan samles til en 13,5 cm høj genstand. Den kun 5,5 cm høje kalk har fladtrykt knop og lavt bæger. På fodens standkant indprikket med skriveskrift: »Givet af Beenfeldt og Frue 1798.« Kalkens fod passer til halsen på vinflasken, der er 8,5 cm høj og har pæreformet korpus. Herpå med indprikket skriveskrift: »Giör dog o'Gud for Jesu Blod Den sidste Afskeds-Time god!« På den kombinerede disk og oblatæske, tv. 7 cm, står under fanen med samme skrift: »Til Kattrup og Tolstrups Menigheder.« Mestermærke under vinflaskens bund (Bøje II, 1982, nr. 6191). 1791 bemærkedes i en præsteindberetning, at der »intet er til de syge«.¹⁵

Alterstager. 1) (Fig. 19), o. 1590, 48 cm høje, nært beslægtet med dem i Ovsted (s. 4570). De har klokkeformet fod og slankt, svagt konisk skaft bestående af fire led, adskilt af tre midtdelte skaftled med spidsovalt tværsnit. Lyseskaalen har kraftige profileringer med skarpkantet

Fig. 19. Alterstage fra o. 1590 (s. 4715). H. Wichmann fot. 1997. - *Altar candlestick, c. 1590.*

midtled; lysetorne afjern. Et par lysestager nævnes tidligst 1661.²² 1838 leverede blikkenslager S. H. Buhe i Horsens et par *†alterlys* af blik.³³

2) To ens, femarmede messingstager med rund fod og balusterskaft, skænket 1924 ifølge indskrifter med skriveskrift, fordelt på begge stagers fødder: »H. J. Foght 1924« og »Kathrine Foght«.

Alterbog, 1793, »efter den 1699 udgangne Huus og Reysen bibel« (Christian V.s bibel), ifølge indskrift skænket til kirken 30. nov. 1986. Samtidig blev formentlig fremstillet en *bogstol*, af mørkbejdset eg, 26,5x39 cm, smykket med 8 cm højt akantusornament.

†Alterbøger. 1661 lå på alteret kun en alterbog. Sognepræsten, Jens Jensen Hensholm, beklagede sig over, at de svenske røvere havde taget bibelen og mange af hans egne bøger.²² En bibel fra 1733 benyttedes 1796.²⁰

Messehagler. 1) 1877,¹¹ skjoldformet, af rød-violet silkefløj med gyldne kanter og latinsk rygkors; nyere rød-violet foer. 2) 1989, af hvid og lyslilla uld med applikerede slanke, gyldne, stråleomkransede kors på for- og rygstykke, udført af Gro Sachse, Tulstrup. I nakken et mærke med indvævet påskrift: »Danish Art Weaving Tulstrup Denmark Handmade Exclusively«. 3) 1989, af grøn uld med dekoration svarende til nr. 2, ligeledes udført af Gro Sachse og med mærke i nakken.

†Messehagler. 1661 ejede kirken en messehagel,²² der 1702 trængte til forbedring.¹⁰ 1737 skænkede Edele Krag (jfr. alterkalk, s. 4714) en blå og rød messehagel med sølvkrucifiks og givverens navn.²⁰ Hagelen udskiftedes 1828 med en afrødt fløj med kors af sølvbrokade.³⁴

Alterskranke, o. 1860,¹¹ af samme type som Tånings (s. 4609), men lidt enklere; opstillet som en retkant med afrundede hjørner. Balustrene er nu malet i olivengrønne nuancer; håndlisten brun. 1862 var der plads til 18 kommunikanter, og året efter ønskedes balustrene bronzeret.¹¹

†Alterskranke omtales tidligst 1791, da knæfaldet havde et godt gitterværk.¹⁵ 1843 ønskedes skranken ændret til halvcirkelform.¹³

Fig. 20. Romansk døbefont af granit (s. 4717). H. Wichmann fot. 1997. - *Romanesque font of granite.*

Fig. 21. Dåbsfad, o. 1550, sydtysk arbejde (s. 4717). H. Wichmann fot. 1997. - *Baptismal dish, c. 1550, south German workmanship.*

Døbefont (fig. 20), romansk, af granit, kummen lys rødlig, sortnistet, foden rødlig, 85 cm høj. Ifølge M. Mackeprang (*Døbefonte* s. 52, 234, 246, 248) tilhører fonten de østjyske løvefontes klassiske type og henregnes til Sjørlevgruppen. Den 52 cm høje kumme er 81 cm i tv., indvendig 31 cm dyb. På kummens sider ses gruppens sædvanlige løver i lavt relief, to modstillede par, hvert med fælles, kraftigt fremspringende mandshoved. De runde, hvælvede øjne sidder tæt, det rillede hår er midtdelt, og en tynd moustache og glat hageskæg dækker underansigtet. Den ligeledes rillede manke ender i små krøller, halen er ført ned mellem bagbenene og hen foran kroppen, hvorover den folder sig ud som en vifte, svarende til svikkelornamentet på foden. Under mundingsprofilen løber en bladranke. Foden, af form som et terningkaptæl, har mod skaftet en dobbelt vulst, på sviklerne de nævnte ornamenter. På de bueformede sider ses figurer i lavt relief: 1) siddende fugl med rovfuglelignende næb og udbredte vinger, 2) fugl, som nr. 1, samt lille, firbenet dyr, 3) halvt liggende løve med bagudvendt hoved,

slikkende sin haledusk, 4) som nr. 3, men med tredelt tunge ud af gabet.³⁵

Fonten nævnes tidligst 1702.¹⁰ 1865 ønskedes den rensat for maling, dog viser et foto fra 1904 (i NM), at foden fremdeles var bemalet, mens rester sås på kummen. 1862 stod fonten i koret, »lige over for degnestolen«, nok i nordvestre hjørne, som på ovennævnte foto; 1931 besluttedes det at flytte den til midt under korbuen,¹¹ antagelig lidt vestligere end nuværende plads.

Dåbsfad (fig. 21), o. 1550, sydtysk arbejde af drevet og punslet messing, erhvervet til kirken efter 1702, da fonten var »uden bækken«,¹⁰ men før 1791, da der nævnes »et godt messingfad«.¹⁵ Det store fad, 55 cm i tv., 6 cm dybt, er på den 10,5 cm brede fane stemplet med fabrikmærket »RS« (fig. 42). Bundfeltets udsmykning, svarende til fadet i Ovsted (s. 4574), er den ofte anvendte Bebudelse, her omgivet af udpudset bogstavbort, punslet tidselranke samt stemplede småblade. På fanen en hjort-og-hund-frise, hvor det gentagne motiv adskilles af et træ; på hver side affrisen stemplede ornamenter, henholdsvis småblade og rosetter.

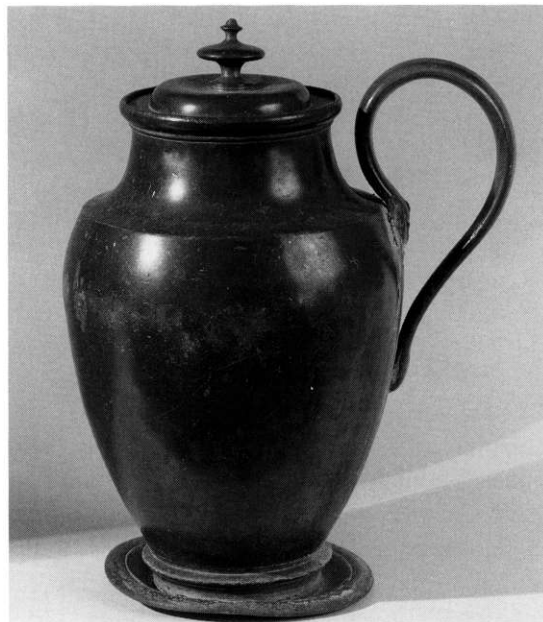

Fig. 22. Dåbskande af tin, udført o. 1863 af N. Fr. Ebbesen Sørensen, Odense (s. 4718). H. Wichmann fot. 1997. - *Baptismal ewer of pewter, made c. 1863 by N. Fr. Ebbesen Sørensen, Odense.*

Fig. 23. Prædikestol, skænket 1601 af Jens Grøn og hustru, Kirsten Nielsdatter (s. 4718). H. Wichmann fot. 1997. - Pulpit donated in 1601 by Jens Grøn and his wife, Kirsten Nielsdatter.

Dåbskander. 1) 1954, af sølv, udført af C. M. Cohr, Fredericia. Den 71 cm høje kande, svarende til Tolstrups (s. 4786), har lav cirkulær standkant og nærmest æbleformet korpus, der fortsætter i en cylindrisk hals med graveret Jesu-monogram »IHS«. Under bunden med graveret skriveskrift: »Julen 1954. Skænket Kattrup kirke af pensioneret banearbejder H. I. B. Sørensen Klovborg og hustru Ane Margrethe Hovedgård« (jfr. disk). Samme sted er stemplet fabriktions- og Københavnsmærke (19)54. 2) (Fig.

22), o. 1863,³⁶ af tin, udført af Odensegørtleren N. Fr. Ebbesen Sørensen, hvis stempel, en dobbeltlinje, ses under bunden.³⁷ Den 24 cm høje kande, der svarer til bl.a. den i Vinding (s. 3896), har urneformet korpus med hulet halsled samt svungen hank og låg med leddelt knop. Nu ude af brug.

†*Dåbskande* af malet blik fremstillede 1836 af blikkenslager S. H. Buhl i Horsens.³³

†*Fontehimmel*, »et i højden nærmest pyramidal træ dæksel«, omtales 1796.²⁰

Krucifiks, 1953, af moseg fra Hylke mose ved Båstrup, 44 cm højt, skåret af E. Kahl Christensen, Århus (jfr. Hylke, s. 4640) og skænket af cand. mag. Grønnegaard, Hovedgaard. Kristusfiguren, o. 30 cm høj, er fæstnet til det enkle, mørkere bejdsede kors med fire nagler.

†*Korbuekrucifiks* »af ubetydelig størrelse« nævnes 1862 over korbuen, vistnok den ndf. omtalte Kristusfigur (jfr. s. 4726).¹¹

Prædikestol (fig. 23), 1601 ifølge reliefskåret årstal, afeg, skænket af Niels Grøn (jfr. s. 4729, note 4) og hustru, Kirsten Nielsdatter, (jfr. †epitafium nr. 2 og gravsten nr. 1); samtidig bærestolpe. Stolen, der af opbygning kan minde om Tånings (s. 4610), har overmalede malerier, formentlig fra 1600rne. Det øvrige træværk er senest genopmalet 1987, bortset fra *himlen*, o. 1610-20, der blev malet 1936. Opgang fra 1800rne.

Kurven består af fire fag med relativt højt postament, hvorover slanke storfelter og gesimsfelter, adskilt af flade hjørnefremspring. På storfelternes fremspring står kannelerede halvsøjler, hver med attisk base, prydbælte med akantusblade samt korintisk kapitæl. Postamentfelterne rummer frugt- og fuglesmykkede rullekartoucher med reliefskårne versalindskrifter og våbenskjold, østligst årstallet »1601« (fig. 24), dernæst »Niels Grøn« under initialerne »N G«, flankerende hans våben: en halvmåne og en syv-takket stjerne. I næste felt læses hustruens navn »Kiersten Nielsdat.« under initialerne »K N«, ligeledes på begge sider af våbenskjold med Jesu-monogram »IHS«. Feltet nærmest vinduet adskiller sig ved ikke at have kartouche, men blad- og blomsterornamentik. Postamentet afsluttes

Fig. 24. Detalje fra prædikestol. Østligste postamentfelt med rullekartouche og reliefskåret årstal 1601, jfr. fig. 23 (s. 4718). H. Wichmann fot. 1997. - *Detail of the pulpit. The most easterly panel of the pedestal with scrolled cartouche and date 1601 carved in relief, cf. fig. 23.*

forneden af en kraftig, profileret fodliste. Storfelterne har hver en arkade, flankeret af kannelerede pilastre med profilkapitæler, mens buen prydes af æggestav og tungebort; i sviklerne rullekartoucher. Gesimsen har indskriftfelter under kronliste med tandsnit.

Bærestolpen er udformet som en mandlig herme (fig. 25), med langt hår og skæg (Samson?), nogen overkrop og oprullede volutter i stedet for arme. På skaftet beslagværk, der foroven ender i en dobbeltvolut. Opad fortsætter stolpen i et jonisk kapitæl og et englehoved, hvorunder er fæstnet fire bærebøjler (heraf to nyere?).

Den sekssidede himmel har nært beslægtede paralleller i Linå og Tulstrup (s. 3288, 3701) fra henholdsvis 1610-20 og 1615 og kan muligvis være udført af samme værksted. Den har bosesmykkede frise fremspring, hvorunder englehoveder, samt tandsnit på gesimsen og langs undersiden, hvis midte prydes af en skåret dobbelttroset, hvorfra hænger en due.

Den stejle opgang med tremmeværk og håndliste stammer formentlig fra en istandsættelse i 1800rne.

Ved Svenning Elmholdts restaurering 1987³⁸ bibeholdtes på kurv, bærestolpe og opgang Peter J. Baggers farver fra 1936, da stolens tidligste bemaling, formentlig fra 1600rne, forsøgtes

genskabt: Kurven er malet i grå nuancer med grå marmorering på gesims, fodliste og bærestolpe. Enkelte detaljer er fremhævet ved forgyldning og farverne grøn, brun, lilla og hvid; kartoucherne står i guld og hvidt. Arkadefelternes malerier, formentlig fra 1600rne, afdækkedes 1936. De forestiller evangelisterne med deres symboler, stående på små skyer, og er nu malet en grisaille mod blå bund. De var ved afdækningen malet i varmere farvetoner: hvid, gul og brun mod blå bund og må derfor, enten 1936 eller 1987, være blevet overmalet. I gesimsens indskriftfelter står evangelisternes navne med gylden skriveskrift på sort bund.

Oven på stolens ældste farver lå en bemaling, formodentlig fra 1700rne, i gråviolet med detaljer i gråt, rødt, gult, sort og hvidt. Samtidig

Fig. 25. Detalje fra prædikestol. Bærestolpe udformet som mandlig herme, jfr. fig. 23 (s. 4719). H. Wichmann fot. 1997. - *Detail of the pulpit. Supporting post in the shape of a male term, cf. fig. 23.*

Fig. 26. Præstens armstol, o. 1875 (s. 4721). H. Wichmann fot. 1997. - *Priest's chair, c. 1875.*

blev evangelisternes symboler overmalede og bunden ændret til grå. Ved den næste farvemæssige istandsættelse, muligvis o. 1850, maledes stolen gulbrun med detaljer i hvidt og guld. Evangelisterne med deres symboler nymalede (efter B. Thorvaldsen, jfr. Tolstrup, s. 4788) i lysegrå farver mod grå bund.

Himlens staffing, genskabt 1936 på ældre spor (jfr. ovf.), er holdt i grå nuancer med detaljer i grå marmorering og forgyldning samt rødt, gult og brunt. I frisefelterne indskrift med gyldne versaler på sort bund: »Anno 1936 J. P. Bagger Maler. Non estis vos qui loquimini sed patris vestri spiritus in vobis loquens.« (Thi det er ikke jer, som taler, men jeres Faders Ånd, som taler gennem jer. Matt. 10,20). Inden restaureringen 1936 havde himlen tre lag maling, formentlig korresponderende med kurvens. Opgangen er malet i tre blågrå farver, svarende til stoleværkets.

Stoleværkets gavle falder i fire grupper, fra hhv. 1579, o. 1630, 1766 (fig. 27a-c), samt muligvis fra 1850'erne, alle med sæder og ryglæn fra 1915.¹¹ De to ældste gavltyper er af eg, resten fyr. Ældst, fra 1579 (fig. 27a), er en gavl vestligt i skibets sydside. I topstykket er et fordybet cirkelfelt med stiliseret blomst i fladrelief, herunder et rektangulært felt med reliefskåret årstal 1579. Næstældst er 13 gavle (fig. 27b), hvis topstykker har beslagværk i lavt relief, fem med roset i midterfeltet, otte med Jesumonogram (IHS). Gavlenes udformning og udsmykning er beslægtet med Oluf Olufsens fra 1634 i Vedslet (s. 4690). 12 står i skibet, heraf ti i nordsiden og to østligst i syd; den sidste er genanvendt på degnestolen i koret (jfr. ndf.). Blandt de yngre gavle, der har næsten samme udformning som den ældste og formentlig er kopi af denne, har én i skibets sydside reliefskåret årstal 1766 i det fordybte, cirkulære felt (fig. 27c). På de resterende af denne type, i skibets vestende og i tårnrummet samt på bænken ved orglet (jfr. ndf.), er i det cirkulære felt en stiliseret blomst i fladsnit; en enkelt har dog Jesumonogram.

Fig. 27a-c. Stolestadegavle. a. 1579. b. O.1630. c. 1766 (s. 4720). H. Wichmann fot. 1997. - *a-c. Bench-ends. a. 1579. b. about 1630, c. 1766.*

Fig. 28. Indre, set mod vest. H. Wichmann fot. 1997. - *Interior to the west.*

Yngst, formentlig fra istandsættelsen i 1850'erne, er nogle plane gavle i skibets sydside, hvis topstykke har samme omrids som dem fra 1766. De skrå ryglæn har profilindrammede fyldinger.

1983 maledes stolestaderne i tre blågrå nuancer med detaljer i vinrødt og gult. Ved en undersøgelse 1914 sås på gavlen fra 1579 røde og brune farver som ældste bemaling. Oven på denne og alle de øvrige gavle var der flere lag gråt, dækket af egetræsmaling, omtalt 1862¹¹ og 1882,³⁶ det yngste lag formentlig en gullig (egetræs)ådring, nævnt 1914.

Stolestaderne nævnes tidligst 1702,¹⁰ og beskrives 1791 som lukkede stole i god stand, indrettet til og fordelt mellem alle beboere i sog-

net.¹⁵ På fig. 10 ses stolenes $\dagger$ låger med spejlfyldinger.

$\dagger$ *Skriftestol*, »i god stand«, nævnes 1791.¹⁵ 1796 omtales i koret to degnestole, hvoraf den ene sandsynligvis har været skriftestolen.²⁰

Degnestol. 1915(?) med genanvendt gavl fra o. 1630 (jfr. s. 4720). Forsidepanel og lige ryglæn med glatte fyldinger, nu med bemaling fra 1983 i lighed med stolestaderne. I korets nordvestre hjørne.

$\dagger$ *Degnestol*, tidligst omtalt 1791, »i god stand«,¹⁵ men trængte 1831 til reparation,¹³ sidste gang nævnt 1862.¹¹

Armstole til præsten. 1) (Fig. 26), o. 1875,¹¹ af bøg, næsten svarende til Bryrups (s. 3927), men

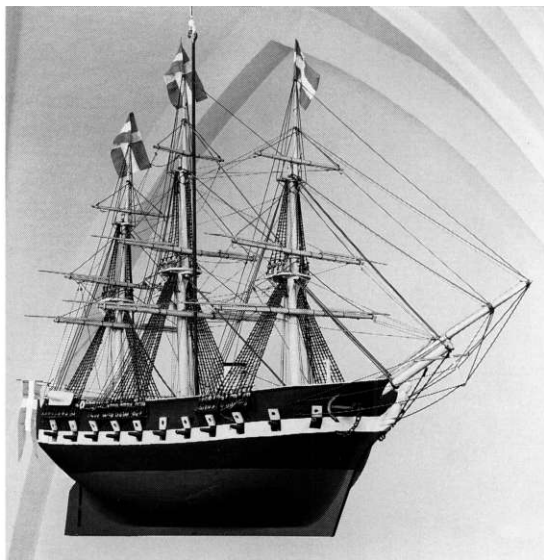

Fig. 29. Kirkeskib, fregatten Jylland, fra 1917 (s. 4723). H. Wichmann fot. 1997. - *Ship. The frigate Jylland*, 1917.

med buet, trebladformet ryglæn og polstret sæde, beklædt med brunt skind. I korets sydvesthjørne. 2) Skænket 1973 af Johanne Henriette Pedersen (jfr. lysekrone nr. 4), nyrokoko »stilmøbel« med polstret sæde og ryg, beklædt med korsstingsbroderi, med blomstermotiv i røde og grønne nuancer på sort bund. Står nu i apsis.

†*Armstol* til præsten, nævnt i »sakristiet« (jfr. s. 4706) 1862.¹¹

†*Herskab s stol (e)*, omtales tidligst 1791, da Testrupgård havde en lille, lukket stol »placeret al lernederst i kirken og i tårnrummet«;¹⁵ 1796 nævnes, at gården har to lukkede stole.²⁰

En †*præstekonestol* nævnes som »smuk« 1796.²⁰

Bænke. I våbenhuset står seks lysegrå bænke, to korte og fire lange, formentlig fra 1800rne.

Knagerækker. Over de ovf. omtalte bænke opsattes o. 1890 knagerækker af træ,¹¹ nu malet som bænke.

Pengeblok (fig. 30), anskaffet 1869,¹¹ af lakeret støbejern, svarende til Østbirks (s. 4479), 88 cm høj inkl. den kvadratiske standplade. Den har lav, klokkeformet fod og balusterskaft med øvre vulst under det sekskantede »blokhus«. Det li-

geledes sekskantede låg skråner svagt opad til den cirkulære midtfordybning med pengeslids. Den lukkes med tre hængelåse, hvoraf to synes oprindelige. Opstillet vest for syddøren.

†*Pengeblok*, købt 1827, anbragt midt på kirkegulvet, hvilket ansås for »meget upassende«.¹³ 1834 malet af J. Haugaard,³³ nævnt sidste gang 1862.¹¹

Pengebøsser. 1) O. 1850, af metalblik, 16x14 cm, 6 cm dyb. Den koniske bøsse, som har fladt låg, fæstnet med øsken, samt aflang pengetragt, er nok identisk med den ene af to bøsser, nævnt 1862,¹¹ som 1914 hang på stolestadegavlen øst for indgangsdøren. Nu på stolestadepanel vest for indgangen. 2) Nyere, af messing, tv. 18,5 cm, rund og flad med græsk kors i relief på forsiden; pengetragt foroven.³⁹ Nu på stolestadepanel øst for indgangen. †*Pengebøsse*. 1862 omtales, sammen med ovennævnte pengebøsse, en fattigbøsse.¹¹

†*Pengetavler*. 1702 var de fattiges tavle helt ubrugelig,¹⁰ og 1826 noteredes, at pengetavlen

Fig. 30. Pengeblok af støbejern, 1869 (s. 4722). H. Wichmann fot. 1997. - *Cast-iron alms post*, 1869.

Fig. 31. Detalje fra lysekrone nr. 4, topfigur udformet som »romersk soldat« (s. 4723). H. Wichmann fot. 1997. - Detail of chandelier no. 5, surmounting figure representing a "Roman soldier"

»råber om Afløsning«. ¹³ 1862 nævnes sidste gang en tavle. ¹¹ †*Klingpung*, afrød, svær silketuft (Gros de Tour) med to bjælder af messing, omtalt 1796, sidste gang 1836. ²⁰

Dørfløje. 1) Tofløjet dør, formentlig fra 1830 ¹³ og en samtidig tremmedør (jfr. fig. 28), gråmalede, o. 1900 egetræsådrede. ¹¹ I norddøren. 2) Nyere fyldingsdør affyr, i våbenhusdøren.

Orgel, 1931 eller 1932, ¹¹ med fem stemmer, bygget af Horsens Orgelbyggeri v/ Th. Frobenius & Co. Disposition: Bordun 16', Principal 8', Salicional 8', Vox Celeste 8', Oktav 4'; oktavkoppel, svælle, klokkespil. Pneumatisk aktion, keglevindlader. Orglet er opstillet i to huse, der flankerer vestvinduet; hvert af disse har en enkel, mitraformet pibefacade, indrammet af sidestolper. Pibefelterne hviler på en gennemgående panelvæg, der forbinder de to afdelinger, og hvori spillebordet er placeret. Træværket er malet i gråblå farver; panelvæggens arkadefelter indrammes af lysegråt. I tårnrummet. †*Orgel*, 1866 eller 1867, med fire stemmer. På †pulpitur i tårnrummet. ⁴⁰

Bænk ved orglet, formodentlig opstillet 1915, med dele fra stolestader fra 1700'erne (jfr. ovf.), nu uden sæde, men med løs bænk indeni.

Salmenummertavler. 1-3) (Jfr. fig. 12), tre ens, én anskaffet før 1869, to fra d.å., ¹¹ af træ. Tav-

lerne, til skydetal, afsluttes nu af profilliste foroven, men var oprindelig kronet af udsavet topbræt (jfr. fig. 10). 1983 malet i to blågrå nuancer. Indskrift med sort kursiv. I skibet på hver side af korbuen samt på nordvæggen. 4-5) Før 1836(?), ⁴¹ to ens, rektangulære med rundbuet afslutning foroven, sortmalede, til at skrive på med kridt. Nu ude af brug, henlagt i tårnet.

†*Salmenummertavler*. 1836 omtales fem tavler, en større og fire mindre, ²⁰ hvoraf to af de sidstnævnte formentlig var identiske med de ovf. omtalte (nr. 4-5). 1838 købtes en svamp til tavlerne, der følgelig må have været til at skrive på med kridt.

Lysekroner. 1) 1915, af messing, udført af gørtlerfirmaet G. Erstad-Pedersen, Århus, 2x8 arme. På hængeskuglens nedre del med graveret skriveskrift: »Skænket Kattrup Kirke Aar 1915 af Joh. Jacobsen og Hustru Edelsminde samt af døde Datter † Martha Jacobsen«. ⁴² Firmanavnet stemplet på toppladens ene side samt på knop under hængeskuglen. I skibets vestligste hvælv. 2) 1924, af messing, svarende til nr. 1 og ligeledes udført af Erstad-Pedersen. På hængeskuglens øvre del graveret indskrift med versaler iblandet skriveskrift: »Skænket Kattrup Kirke til Minde om Karen Skaarup Gejel f. 3-12-1922 d. 19-1-1923 og Finn Skaarup Gejel f. 14-3-1921 d. 9-1-1924 Børn af Andreas og Kristine Skaarup Gejel Hovedgaard«. Østligst i skibet. 3) 1924, af messing, udført af Erstad-Pedersen, 2x6 arme. I tårnrummets hvælv. 4) 1900-1920, men formentlig ophængt i 1980'erne, af messing, med seks arme. Topfiguren forestiller en »romersk soldat« med rustning og skjold (fig. 31). I våbenhuset. 5) 1973, af messing, 2x6 arme. På hængeskuglen er på latin graveret med versaler: »Anno Domini MCMLXXXIII donavit me cum sororibus minoribus templo Katterupiensis Johanne Henriette Pedersen in honorem Dei et illustrationem hominum«. (I det Herrens år 1973 skænkede Johanne Henriette Pedersen mig og mine små søstre til Kattrup Kirke, til Guds ære og menneskenes oplysning). ⁴³ I koret. De »små søstre« er stolenes *lyseholdere*.

Kirkeskib (fig. 29), 1917, fregatten »Jylland«, 160 cm lang, med det danske flag i alle tre ma-

ster, (mandlig) gallionsfigur, 30 kanoner, tre livbåde, splitflag agter. Skroget er malet sort og rødt (under vandlinjen), kanonportbælte og gallionsfigur hvid. På agterspejlet står navnet med malede, gyldne versaler. Bygget og skænket af Mads Strand, Møballe, der aftjente sin værnepligt på »Jylland«. ⁴⁴ Ophængt midt i skibet.

†*Ligbærer*. 1) 1702 nævnes én som »utjenelig«, 1753 omtales én (den samme?) som gammel og skrøbelig. ¹⁰ 2) 1791 oplyser præsten, at ligbåren er i god stand og står i våbenhuset, ¹⁵ hvor den også stod 1796; sidste gang nævnt 1836. ²⁰

Fig. 32. Urhus til (†)tårnur (s. 4724). H. Wichmann fot. 1997. - Clock case for (†)tower clock.

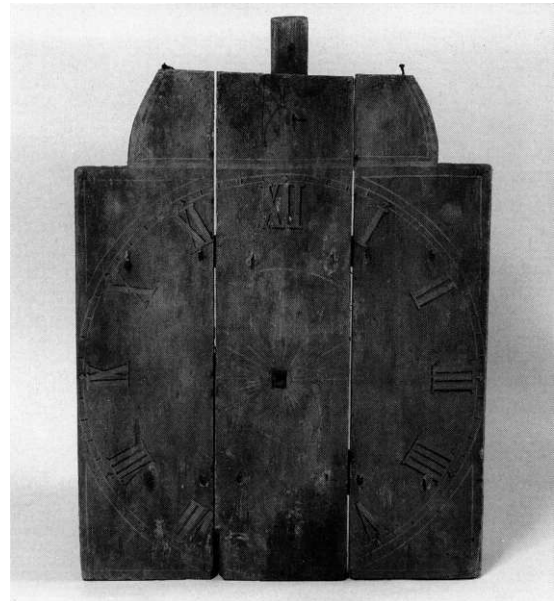

Fig. 33. Urskive, dateret o. 1800, fra (†)tårnur (s. 4724). H. Wichmann fot. 1997. - Clock face c. 1800, from (†)tower clock.

(†)Tårnur, o. 1800, hvoraf nu kun er bevaret en *urskive* af træ (fig. 33), sammensat af tre brædder. Skiven er firkantet med halvcirkulært topstykke, hvis øverste del mangler, 81 cm høj, 64 cm bred; blåmalet, med indramning, romertal, stæler omkring midthullet samt kugler i sviklerne i gult; på topstykket en rose. Mellem klokkestolen og tårnets nordvæg står det nu tomme *urhus* med kasse til lodderne, formet som et smalt skab med dør af uhhøvede brædder (fig. 32), 206 cm over stokværkets gulv og ragede en god meter under. I kassen er der flere huller: et nærmest kvadratisk foroven, et cirkulært øverst i nordre side og et rektangulært øverst i døren; sekundære hylder. Lige ud for kassens nordre hul ses en reparation i murværket, hvor transmissionen til viserne (viseren) har været ført igennem.

Uret er tidligst nævnt 1866, da det på trods af gentagne reparationer gik unøjagtigt og ønskedes fornyet. I stedet erhvervedes året efter et torgel (jfr. ovf.) ¹¹ Værket var formentlig fjernet før 1889, da F. Uldall besøgte kirken. Han antog den lille klokke (jfr. ndf., nr. 1) for slagklokke. ⁴⁵

Fig. 34. Klokke nr. 1, støbt 1797 (s. 4725). H. Wichmann fot. 1997. - Bell no. 1, cast in 1797.

Klokker. 1) (Fig. 34), 1797, støbt af D. C. Herbst, København, tv. 39,5 cm. Den lille klokke har om halsen indskrift med reliefversaler: »Gud allene æren støbt af D. C. Herbst Kb.havn 1797«. På begge sider af indskriftbåndet ses akantusblade, foroven vekselvis med tulipaner, forneden en lille, udefinerbar blomst. Tidligst nævnt 1825, da den gamle, revnede $\ddagger$ klokke (jfr. ndf.) var erstattet af en »ikke engang halvt så stor skibsklokkelignende klokke«. Menigheden klagede over dens svage lyd, og allerede 1828 var den taget ned og den ndf. omtalte $\ddagger$ klokke genophængt.¹³ Antagelig identisk med den, F. Uldall registrerede 1889, sandsynligvis på klokkestokværket, hvor den nu står på gulvet, fremdeles med slyngebommen monteret.

2) (Fig. 35), 1831, omstøbt af $\ddagger$ klokke (jfr. ndf.) af I. C. & H. Gamst, København, tv. 87 cm. Om halsen indskrift med reliefversaler: »Støbt af I. C. & H. Gamst Kiøbenhavn Anno 1831«. Oven over skriftbåndet gengives en blad- og blomsterranke mellem perlebort og profilliste. 1832 oplyses, at klokken havde særdeles god

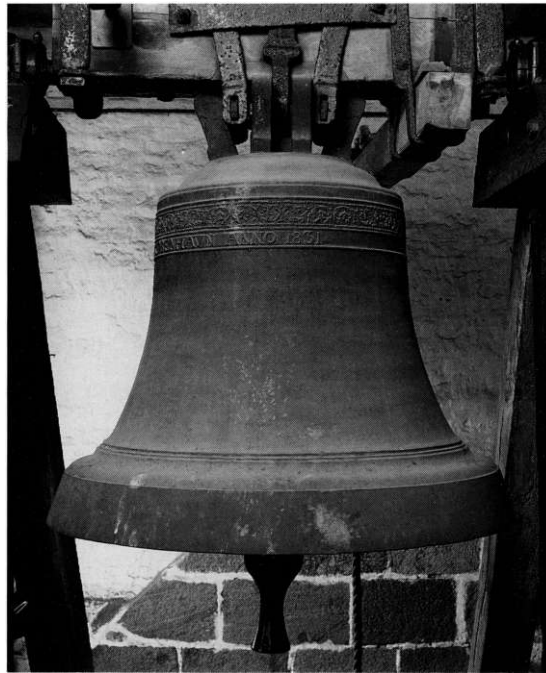

Fig. 35. Klokke nr. 2, støbt 1831 (s. 4725). H. Wichmann fot. 1997. - Bell no. 2, cast in 1831.

lyd, men 1848 var den i stykker og ønskedes repareret.¹³ I slyngebom, ophængt i klokkestolen.

$\ddagger$ Klokke, tidligst nævnt 1661,²² beskrives 1825 som stor, tv. ca. 86,5 cm, indvendig højde ca. 63 cm. Kort før 1825 var den revnet. Den blev, efter ovf. omtalte intermezzo med den lille klokke, genophængt 1828, men »dens klang var betydeligt formindsket«. 1831 blev den nedtaget og sendt til omstøbning.¹³

Klokkestol, 1619,⁹ afeg, udbedret 1835 af tømmer Jens Woldbye,³³ af galgeform med skræstivere; stolperne synes oprindelige. I nordre side af klokkestokværket, fæstnet til tagstolens bjælkelag.

GRAVMINDER

$\ddagger$ Epitafier. Ifølge beskrivelser fra 1790erne⁴⁶ hang der på en af korets vægge to, nu forsvundne epitafier, begge af træ. 1) »Pyramidal tavle, der skal være et epitafium over præsten Ove Andersen død 1592«. 2) »Over Niels Grøn og hustru

Fig. 36. Gravsten nr. 1, 1608, over slotsskriver på Skanderborg Niels Grøn i Borup og hans hustru Kirsten Nielsdatter (s. 4725). Henrik Wichmann fot. 1997. - Tombstone no. 1, 1608, of the clerk of Skanderborg castle, Niels Grøn of Borup and his wife.

Kirsten Nielsdatter i Borup, opført 1612, smukt malet og forgyldt samt forsynet med begges portrætter«. Abildgaard bemærker, at inskriptionen er »udslettet«. (Jfr. nedenfor og nedenævnte gravsten nr. 1).

†Begravelse i kirken for »consistorialassessor og provst Søren Glud (jfr. s. 4627), som blev indebrændt, da præstegården brændte om natten den 23. januar 1742«. ⁴⁷ Som nævnt nedenfor

har Søren Abildgaard bemærket, at præsten var gravlagt samme sted som Niels Grøn.

†Krucifiksfigur, o. 1700, afbemalet bly og senest omtalt 1985, ⁴⁸ har antagelig siddet på en tålkiste og sekundært været fæstnet på sortmalet tavle, 56x42 cm, hvor der skimtes omrids af krucifiksgruppe. I tårnet.

Gravsten. 1) (Fig. 36), 1608, over Niels Grøn »barnefødt i Hofvidt (Hoved(gård)) som bode i Borup«, †16•, og hustru »Kiersten Nielsdat: som døde i Herren 9 maii i hindis alders 63(?) år 1620 efter de hafde levet sammen i ecteskab 40 år«. Noget slidt figursten af rødlig kalksten, 198x104 cm; indskrift med skrå reliefversaler tværs over fodfelt. Inden for en perlestavsdekoreret ramme står ægteparret på skrågulv under tvillingebueslag, der ligesom rammen har hulkel ind mod baggrundsfladen og bæres af volutkonsoller i siderne og englehoved i midten. Efter sædvane står personerne frontalt, i bøn med sammenlagte hænder foran brystet og med hovederne vendt svagt mod hinanden. Manden, der har moustache og spidst fuldskæg over rund krave, er iført midtknappet trøje med smalt bælte, knæbukser og en kappe, der når til lidt under knæene. Hustruen bærer konehue, pibe-krave, folderig kjole med spidst liv og fodlang kappe. I hvert af de øvre hjørner et englehoved, i midten foroven, i lavt relief, udførelsesåret »1608«, hvorunder tæt sammenstillede skjolde med ægteparrets mærker, henholdsvis femtakket stjerne og nymåne samt Jesumonogram. På den plane side af bueslagenes fælles bånd er indhugget med versaler: »Frygt Gud...ske...hos...«

Niels Grøn, der endte som slotsskriver på Skanderborg (s. 4729, note 4), udviste stor gavmildhed over for et par af sine nærliggende kirker, dels Ørridslev, i hans fødesogn (jfr. bl.a. s. 4749), dels bopæls sognet Kattrup. Gravstenen, der har grundlæggende træk fælles med forældrenes i Ørridslev og er beslægtet med adskillige i bl.a. Århus domkirke, lå ifølge Abildgaard »uden for kor døren«; han tilføjer, at stedets præst, Søren Nielsen Glud (jfr. s. 4627), var gravlagt samme sted. Formentlig ved kirkens ombygning i 1850'erne blev stenen flyttet til våbenhusets gulv, hvor den tidligst er registreret

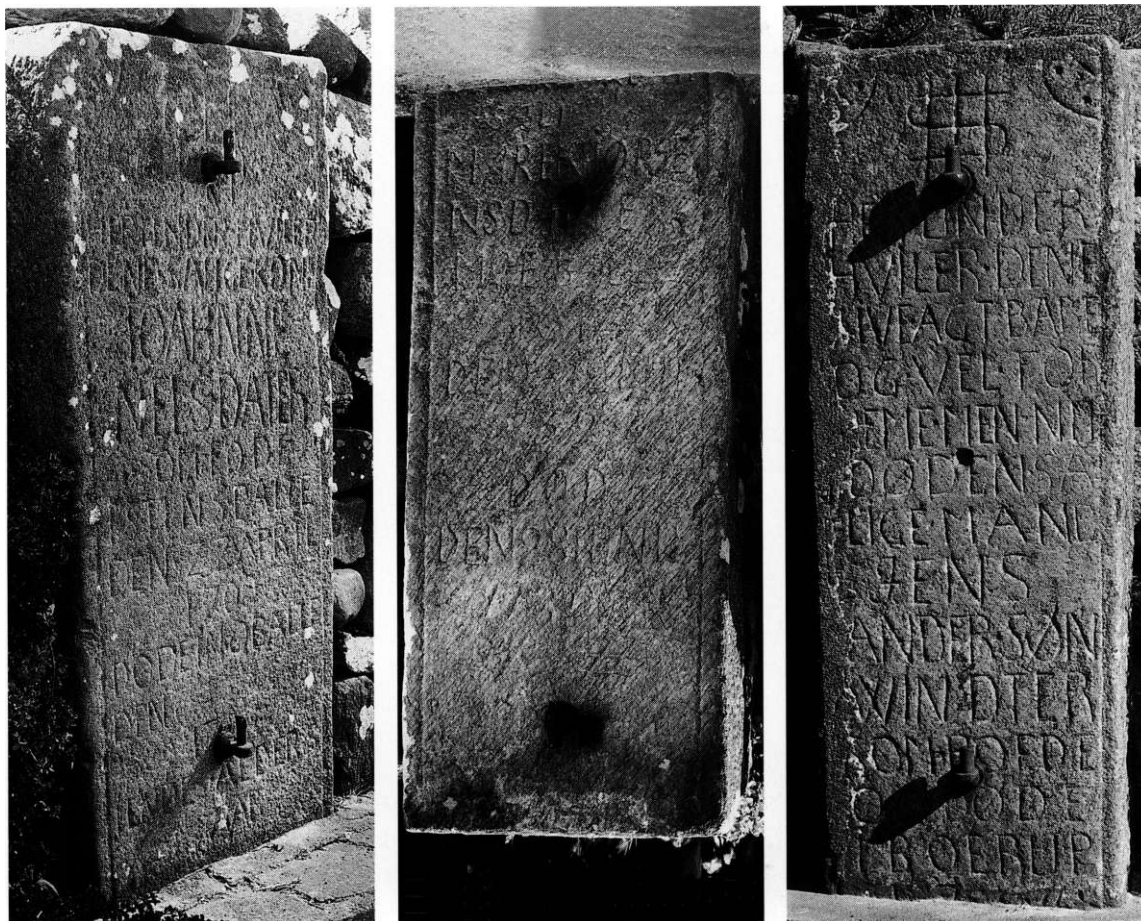

Fig. 37, a-c. Gravsten af granit. Henrik Wichmann fot. 1997. a. Nr. 5, over Johanne Nielsdatter † i 1780'erne (s. 4728). b. Nr. 4, over Maren Jørgensdatter Møballe, †1780 (s. 4728). c. Nr. 3, over Jens Andersen Vinther, †1762(?) (s. 4728). - Tombstones of granite, nos. 5, 4 and 3, used in the entrances to the churchyard.

1862; 1922 fik den sin nuværende plads op ad rummets sydvæg, vest for døren.¹¹

En betragtelig samling af de såkaldte *bondegravsten* og brudstykker heraf, alle fra sidste halvdel af 1700'erne og af granit, er bevaret i og ved kirken. I sin tid har de formentlig ligget på kirkegården.

2) (Fig. 39), o. 1750, over »Iørgen Massøn fød i Møballe den 3 (5?) september 1687 døde samesteds den 4 april 1750«. Den rødgrå, grovkornede sten, ca. 109 (over terræn) x 53, tykkelse 19 cm, hvis nederste del er dækket, har omløbende, indhugget rammelinie omkring indskrift med indristede versaler, der udfylder det meste

af fladen. Foroven, i hvert hjørne, er et kvartcirkelslag med T-streg, som sammen med to fordybninger fremkalder association til et ansigt; i midten Jesumonogram.

Stenen er brudt i to stykker og brugt som vestre bærestolpe i kirkegårdens sydvestre indgang (jfr. s. 4702).

I disposition og udførelse svarer stenen dels til en i Østbirk (nr. 5, s. 4495) og en i Tåning (nr. 1, s. 4617), dels til de nedennævnte nr. 3-5; antagelig er de alle fremstillet på samme værksted. Desuden var i hvert fald tre af de anførte personer indbyrdes beslægtede, idet Maren (nr. 4) var datter af ægteparret, nævnt på nr. 2 og 5.⁵⁰

3) (Fig. 37c), o. 1760, over »den i live agtbare og velforneme men nu (i) døden salige mand Jens Anderson Windter som boede og døde i Boerup 17[62]⁵¹«. Den grålige sten, ca. 115 (over terræn)x43, tykkelse 19 cm, hvis nederste del er dækket, svarer i øvrigt til nr. 2 og fungerer som nordre vange i kirkegårdens vestre indgang (jfr. s. 4702).

4) (Fig. 37b), o. 1780, over Maren Iørgensdatter Møeballe, *1739, †1780. Den grovkornede, lysegrå sten, ca. 114 (over terræn)x50, tykkelse 13-15 cm, hvis øverste del er dækket, svarer i øvrigt til nr. 2 og er vendt på hovedet som søndre bærestolpe i kirkegårdens vestre indgang (jfr. s. 4702).

5) (Fig. 37a), 1780'erne, over Ioahanne(!) Nelsdatter, *i Stinsballe 22 april 1700, † i Møballe (o. 1790).⁵⁰ Den rødgrå sten, ca. 112 (over terræn)x55, tykkelse 19 cm, hvis nederste del er dækket, svarer i øvrigt til nr. 2 og er anvendt som østre bærestolpe i kirkegårdens sydvestre indgang (jfr. s. 4702).

6) To fragmenter (fig. 9), o. 1766, øvre måler 23x43, nedre 28x41 cm. Begge stykker, der er grovkornede og rødlig og formentlig samho-

Fig. 38. Støbejernskors, o. 1838, over Michel Roedsted til Store Borupgård (s. 4729). Henrik Wichmann fot. 1997. - Cast-iron cross to Michel Roedsted, c. 1838, owner of the biggest farm in the district.

Fig. 39. Gravsten nr. 2, o. 1750, over Jørgen Madsen (s. 4727) og sten med indskriften »E.L 1897« (s. 4702). Henrik Wichmann fot. 1997. - Tombstone no. 2 and inscription tablet commemorating rebuilding of the enclosure wall of the churchyard 1897.

rende, har indristet rammelinie og hjørneansigter, det øvre med Jesumonogram og øverste del af indskriftens første linie, det nedre med årstallet »1766« og rektangulær figur med diagonaler og lille midtcirkel. Efter 1897 (jfr. fig. 8) og før facadeistandsættelsen o. 1980 indmuret udvendig på apsis.

7) Fragment (jfr. fig. 12), ca. 118x28, tykkelse mindst 17 cm, grovkornet, gråbrunt, med indristet rammelinie langs de tre sider, to hjørnehoveder og timeglasformet figur med lille midtcirkel. Ligger som trinsten i koråbningen.

8) Fragment (jfr. fig. 12), ca. 117x29, tykkelse mindst 17 cm, grovkornet, gråbrunt, med indristet rammelinie langs ene langside. Ligger som trinsten i koråbningen.

Kirkegårdsmonumenter.⁴⁹ (Fig. 40), 1906, over Ane (Pedersen) Mols, *2. febr. 1824, †16. febr. 1891. Glatthugget stele af grå granit på grofthugget sokkel, foroven tagformet, i alt 131 cm høj; indskrift delvis med tidstypiske bogstavformer, herover halvfigurs portrætrelief af afdøde, støbt i malm (54x31 cm), signeret »N P Mols 06« (jfr. altertavle). Syd for skibet.

Støbejernskors,⁵² (fig. 38), o. 1838, over Michel Roedsted til Store Borupgaard, * 1764, †1838. Indskrift med reliefversaler, tal i kursiv. Det 114 cm høje kors har trekløverformede korsarmsender, foroven roset. På stammen forneden står »støbt i Horsens«, bagsiden glat. På gravsted syd for tårnet.

KILDER OG HENVISNINGER

Ved embedet: Synsprot. 1862 ff. - Se i øvrigt fortegnelse over arkivalier vedr. kirkerne i Gammel Skanderborg amt i almindelighed s. 2874 samt forkortelser s. 2875. Fagordbog s. 15.

NM: Håndskrift: F. Uldall: Om de danske Landsbykirker V, 1889, s. 205-09. - Indberetninger ved Poul Nørlund 1924 (prædikestol, stolestader, gravsten), C. M. Smidt 1927 (udgravninger m.v. ved Borupgård), Peter J. Bagger 1936 (prædikestol), Georg N. Kristiansen 1955 (alterbordspanel), Erik Skov 1968 (krucifikser), Mogens Larsen 1979 (altertavle, prædikestol), Peder Gram 1983 (tårn).

Notebøger. *NM*: Søren Abildgaard IX, 1771, 56-58.

Tegninger og opmålinger. *NM*: Hovedtegninger og enkeltheder ved Jørgen Malling 1979.

Kgl. bygningsinsp. Århus: Korrespond. og tegninger siden 1905.

Litteratur: MeddÅrhSt. 1976, s. 61 (nyt tag), 1982, s. 112 (hovedrest.), 1987, s. 122 (hovedrest.), Jørgen Malling: Forslag til restaurering, Århus 1980, N.J. Andreassen: Niels Pedersen Mols' alterbillede i Katstrup kirke, i ØstJyHjemst. 1982, s. 70-84, Peder Gram: Restaureringen af Katstrup kirke, Århus 1984, Katstrupbogen, udg. af Sognearkiverne i Gedved kommune 1985, kirken s. 178-205, Landskabskontoret i Vejle amt: Kirkernes omgivelser, 1989, s. 52.

Historisk indledning ved Lars Bisgaard, beskrivelse af kirkegård, bygning og gravminder ved Kjeld de Fine Licht, kalkmalerier og inventar ved Sissel F.

Fig. 40. Gravsten, 1906, over Ane (Pedersen) Mols (s. 4729). Henrik Wichmann fot. 1997. - *Tombstone to Ane Mols, designed by her son, the artist N. P. Mols.*

Plathe og orgel ved Ole Olesen. Engelsk oversættelse ved Jean Olsen. Redaktionen afsluttet 1998.

¹ DiplDan. 1. rk. IV, nr. 98. Pavens bekræftelse af den 1. brevet omtalte gave, samme, nr. 118.

² ÆldDaArkReg. II, 136 og 135.

³ DaMag. 4. rk. II, 40.

⁴ RA. DaKanc. A II 3, nr. 28. En interessant skikkelse i tiden o. 1600 er »bondekongen« (DaAtl., s. 205) Niels Grøn i Borup(gård) (i sognet) (jfr. bl.a. gravsten i sognekirken samt lysestager og gravsten i Ørridslev). Iflg. KancBrevb. tildeltes han 8. okt. 1593 sognets kongetiende, 31. juli året efter, da han betegnes ridefoged i Skgb. len, blev han fri for tyngde på sin gård, og 6. juni 1608, da han tituleredes slotsskriver i Skgb., fik han stadsfæstelsesbrev på gården. Få år efter nævnes han som kirkeværge i Katstrup (note 9). Ved hans død o. 1630 overgik gården til hans anden

Fig. 41. Detalje af altertavlens tidligere storfeltmaleri, jfr. fig. 15 (s. 4713). H. Wichmann fot. 1998. - *Detail of the former painting on the central panel of the altarpiece, cf. fig. 15.*

hustru, Ingeborg Gjordsdatter Galt (LAVib. Godsarkiver. Stensballegård birks tingbog 1675-86, f. 95-96 (B46D. 1), meddelt af Ole Bech Knudsen, Århus). Jfr. s. 4558 og B. Mosegaard Nielsen, i ÅrbÅrhSt. LXV, 1974, s. 100.

⁵ Kronens Skøder, 30. sept. Kongetienden indgik i overdragelsen.

⁶ LAVib. Landstingets skøde- og panteprot. 1731-37, f. 748.

⁷ Samme 1763-68, f. 432-33.

⁸ Samme 1768-72, f. 39.

⁹ RA. DaKanc. 6 års kirkegsk... 1620.

¹⁰ LAVib. Århus bispeark. Kirkesyn 1700-1803 (C3. 1166-76).

¹¹ Synsprot. 1862 ff.

¹² Abrahamsen: Orientering, s. 56: 8,4°.

¹³ LAVib. Provsteark. Århus amts sdr. provsti. Synsprot. 1817-54 (C30I. 2).

¹⁴ Der har muligvis eksisteret en fjerde, men den findes i hvert fald hverken i museet i Horsens eller på Borupgård.

¹⁵ LAVib. Provsteark. Voer hrd.s provsti 1780-1812. Indk. breve (C30D. 7).

¹⁶ Jfr. Da Atl., s. 205.

¹⁷ KancBrevb. 31. dec.

¹⁸ LAVib. Provsteark. Voer hrd.s provsti 1799-1812. Adsk. sager (C30D. 9).

¹⁹ LAVib. Lens- og amtsadm. Skbg. og Åkær amter 1723-62. Sager vedr. kirker m.m. (B5C. 191A).

²⁰ LAVib. Godsark. Stensballegård. Fortegn, over kirkers ornament m.v. 1796, syn 1811-17 og inventarium 1836 (G354. 29).

²¹ Disse farver stemmer med en beskrivelse fra 1796 (note 20), da bordet omtales som rødt og blå.

²² LAVib. Århus bispeark. Voer herredsbog 1661 (C3. 1102).

²³ Jfr. note 10. Ved syn 1702 oplyses, at det var 108 år siden noget var »vedgjort« tavlen.

²⁴ Jfr. P. Bang Termansen, i ÅrbGIBy. 1939-40, s. 9-15.

²⁵ I skæringerne, specielt i løve- og diademhovederne, aflæses det nære slægtskab med prædikestolen i Tåning (s. 4610).

²⁶ Motivet er tidligere benyttet af Horsenskunstneren Carsten Bræstrup i Vejle kirkes altertavle fra 1791, jfr. Otto Norn: Billedhugger Jens Hiernøe og hans kirkelige arbejder i Vejle amt, i Vejle Amts Aarbog 1938, s. 168f. Motivets popularitet afspejles bl.a. ved maleri fra 1880, udført af »Lærer Jensen i Boes« i Dover kirke (s. 3170).

²⁷ Under blikpladerne i nord- og midtfelt er små rester af kridtgrund og blå farve.

²⁸ Jfr. Niels Jørgen Andreassen: Niels Pedersen Mols' alterbillede i Kattrup kirke, i ØJyHjemst. 1982, s. 70-84. Mols gentog motivet 1898 i altertavlemaleriet i Bovlund frimenighedskirke i Agerskov sogn, Sønderjylland. (Bygningen beskrevet DK SJyll., s. 2629).

²⁹ Iflg. spor i kalkningen på væggen, hvor billedet var fæstnet med maskinsøm, kan det have været placeret her allerede i 1850'erne, dog må sømmene stamme fra et senere tidspunkt.

³⁰ Oplyst af konservator E. B. Rosing Holm, Ålborg, der 1998 har foretaget istandsættelse.

³¹ RA. DaKanc. Koncepter og indlæg til sj. reg. 1699-1771. 1701 nr. 73 (D19).

³² Jfr. note 11 og 20. Muligvis på grund af en forveksling med Tolstrups kalk (s. 4784) omtales kalken her med både det Beenfeldtske og det Lichtenbergske våben samt bogstaverne »F. L. C. B. og E. C. L.« (for Cathrine Elisabeth de Lichtenberg). Gentaget 1862.

³³ LAVib. Godsark. Serridslevgård. Rgsk. 1834-39 (G356. 2).

³⁴ Noterne 11 og 13.

³⁵ Iflg. M. Mackeprang skal den ene affigurerne forestille en drage, men dette kan bero på en fejltolkning af et af fuglereliefferne.

³⁶ LAVib. Provsteark. Voer-Nim hrdr. Synsprot. 1855-1938 (C34. 3-4).

³⁷ Jfr. Halkjær Kristensen: Tinmærker, s. 80.

³⁸ MeddÅrhSt. 1987, s. 122.

³⁹ Iflg. Dansk Paramenthandel tegnet af Martin Nyrop.

⁴⁰ Jfr. note 11. Ved synet 1866 havde man overvejet at nøjes med at anskaffe et »godt lille håndorgel«, som kirkesangeren selv kunne betjene; muligvis har man hermed ment et ganske lille håndpumpet bordharmonium, hvorpå sangeren kunne spille salmemelodierne énstemmigt. Der kendes ikke eksempler på, at harmonier af denne type har været anvendt i kirker; derimod opnåede de popularitet som støtteinstrument ved skolernes sangundervisning. Harmoniet var netop på dette tidspunkt ved at vinde indpas i de danske kirker som alternativ til pibeorglet, jfr. Erik Skov: Historien om et orgel. NMArb. 1973, s. 123-134.

⁴¹ Jfr. noterne 20 og 33.

⁴² Aage Simonsen: Horsens og omegnens kirker, Horsens 1924, s. 120.

⁴³ Oversat af Peter Zeeberg.

⁴⁴ Henningsen: Kirkeskibe. Skbg. s. 108.

⁴⁵ Iflg. mundtlig tradition i sognet fjernedes uret først under sidste verdenskrig. Oplyst af graver Kurt Andersen, der mener at kunne huske, at urskiven i hans ungdom hang på tårnets nordside.

⁴⁶ Jfr. note 15 og 20. DaAtl., s. 205, nævner kun det ældste og angiver fejlagtigt Ove Andersens dødsår til 1692.

⁴⁷ HofmFund. II, 300.

⁴⁸ Katstrupbogen, s. 185.

⁴⁹ Foruden de to her nævnte monumenter er der optaget syv ved den lokale gravminderegistrering, godkendt på provstesyn 1994.

Fig. 42. Detalje fra dåbsfad, stemplet »RS«, jfr. fig. 21 (s. 4717). H. Wichmann fot. 1997. - *Detail of the baptismal dish, stamped "RS", cf. fig. 21.*

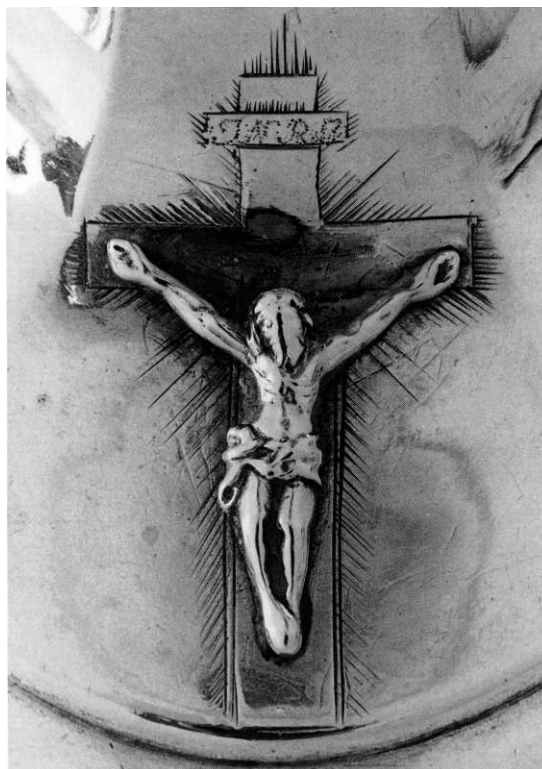

Fig. 43. Detalje fra alterkalk. Støbt, pånippet Kristusfigur, jfr. fig. 16 (s. 4714). H. Wichmann fot. 1997. - *Detail of the chalice. Cast figure of Christ, cf. fig. 16.*

⁵⁰ Herdis Therkelsen: Gamle bondegravsten, i Horsens Folkeblad 21. feb. 1973.

⁵¹ Sidste ciffer læses med usikkerhed, jfr. H. Therkelsen (note 50).

⁵² Aase Faye: Danske Støbejernskors, bearb. og udg. af Jan Faye, 1988, kat.nr. 282.

SUMMARY

Katstrup church, built in about 1200, now bears the mark of two substantial alterations. The first was the rebuilding of the upper part of the tower in 1766, i.e. contemporary with a similar change carried out at the neighbouring church of Tolstrup. The second and very radical renewal took place in 1850-52, when most of the original building, viz. chancel, apse and nave, were entirely rebuilt. The apse, used at the time

as sacristy/vestry, was considerably enlarged and the present vaults in the chancel and nave were erected. Before all this took place two additions to the church were made in the form of a porch and tower, both built at the beginning of the 16th century.

The Romanesque font of granite is the only furniture dating from the time before the Reformation in 1536. It belongs in type to the classical lion fonts of eastern Jutland. The baptismal dish is south German workmanship from about 1550, most likely donated to the church after 1702. The altarpiece, c. 1594, with central panel flanked by columns, and attic panels divided by male and female terms, falls into the group of altarpieces of which the closest is the altarpiece in nearby Ovsted church. The central panel now has a painting from 1895 by the artist Niels Pedersen Mols, whose mother Ane Mols is buried in the churchyard. The attic panels display paintings on metal, presumably executed c. 1850 probably at the same time as the central panel's former painting »Christ Carrying the Cross«, which now hangs on the north wall of the chancel. A still earlier painting from the central panel

is likewise found in the church, possibly originally depicting the Crucifixion but, probably in 1733, overpainted by the Ascension. Almost contemporary with the altarpiece are the altar candlesticks acquired about 1590.

The pulpit was donated in 1601 by Niels Grøn and his wife Kirsten Nielsdatter, whose tombstone from 1608 now stands in the porch. The pulpit's sounding-board was installed in 1610-20. The pews, given new seats and backs in 1915, have bench-ends from three periods: 1579, c. 1630 and 1766. The bench-ends from c. 1630 seem to be related to wood-carvings from Oluf Olufsen's workshop at Hedemølle.

In the course of the 1980s the pulpit, pews and later furniture were painted in toning blue and greyish nuances. The chalice and $\ddot{r}$ paten, and Communion set for the Sick were donated by the patron of the church, F. L. C. von Beenfeldt of Serritslevgård, in 1780 and 1798 respectively, and they were made in Horsens. On the floor in the upper storey of the tower stands a small bell cast in 1797 by D. C. Herbst of Copenhagen. The only surviving relics of a tower clock are its dial and clock case.

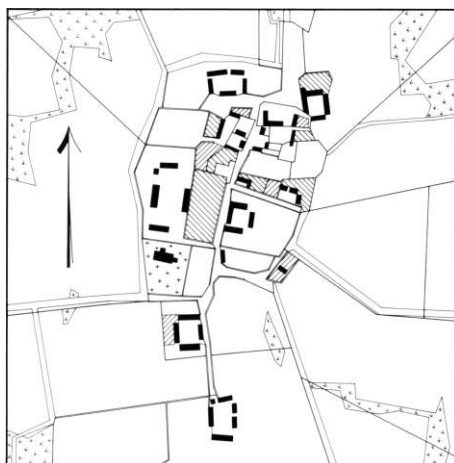

Fig. 44. Kattrup 1:10000. Målt før år 1800, rettelser medtaget til 1862. Kopieret af Birgitte Andreassen 1982. - *Map of the village.*